

Міжнародні науково-практичні інтернет-конференції за різними юридичними напрямками

Сучасна юридична наукова думка

Частина II

**МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ**

www.lex-line.com.ua

9 грудня 2008 р.

**УКРАЇНА
Тернопіль
2008**

Сучасна юридична наукова думка: матеріали міжнародної науково-практичної інтернет-конференції.-Тернопіль, 2008.

В роботі зібрані кращі доповіді з юридичних питань, які оприлюдненні на інтернет-сторінці www.lex-line.com.ua.

Адреса оргкомітету:
46010, м. Тернопіль, а/с 1079
тел. 80979074970
E-mail: confer@ua.fm

Оргкомітет міжнародної науково-практичної інтернет-конференції не завжди поділяє думку учасників. В збірнику максимально точно збережена орфографія і пунктуація, які були запропоновані учасниками. Повну відповідальність за достовірність несуть учасники, їх наукові керівники та рецензенти.

Всі права захищені. При будь-якому використанні матеріалів конференції посилання на джерело є обов'язкове.

**ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ТАКТИКИ ДОПИТУ ОСІБ
ПІДОЗРЮВАНИХ, ОБВИНУВАЧУВАНИХ ТА ПІДСУДНИХ В
СПРАВАХ ПРО ЗЛОЧИНИ У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ
ВЛАСНОСТІ**

Атаманчук Володимир Миколайович

*ад'юнкт кафедри криміналістики докторантури та ад'юнктури
Київського національного університету внутрішніх справ*

Криміналістика, як наука про закономірності слідоутворення [1, с.112], повинна пропонувати практиці тільки ті рекомендації, які базуються на реально істинних закономірностях. Протягом розвитку історії криміналістики ми зустрічаємося з низкою проблем, що відрізняються постійною актуальністю, привертаючи увагу як теоретиків, так і практиків. Серед них можна цілком обгрунтовано виділити проблему тактики допиту підозрюваних, обвинувачених та підсудних у справах про злочини в сфері інтелектуальної власності.

Злочини у сфері інтелектуальної власності є актуальною, складною проблемою, вирішення якої потребує спеціальних знань, комплексного підходу у сферах правотворчої та правозастосовчої діяльності.

Допит є найбільш поширеним способом отримання доказів при розслідуванні кримінальних справ даного виду, складність якого визначається не тільки тим, що слідчому часто протистоїть особа, яка не бажає давати показання, але і тим, що у показаннях добросовісного допитуваного можуть бути помилки, перекручення і вигадки, які необхідно виявити і врахувати при оцінці та використанні показань [2, с.6].

Слід підкреслити, що в силу специфіки кримінальних справ про порушення прав на об'єкти права інтелектуальної власності, при підготовці до допиту необхідно заздалегідь продумати, які питання, що потребують спеціальних знань, будуть поставлені в ході допиту. Підготовленість слідчого до допиту та добре володіння ним інформацією, наявність пізнань у спеціальних галузях, «обеззброюють» допитувану особу та спонукають її до повних та правдивих показань. А.І. Гальченко зазначає, що прослідковується незнання співробітниками міліції тактики допиту по даній категорії кримінальних справ: «Таке враження, наче слідчі та інші співробітники правоохоронних органів не знають, про що питати, діючи за принципом «аби допитати»» [3, с.2-5].

Момент проведення допиту підозрюваного в багатьом залежить від виду порушення прав на об'єкти права інтелектуальної власності, який встановлений. Якщо допит підозрюваного по кримінальним справам про незаконне відтворення та розповсюдження об'єктів авторського права та суміжних прав іноді доцільним є провести відразу після порушення кримінальної справи, то такого роду допит по кримінальним справам про порушення прав на об'єкти права промислової власності, можливий лише після проведення відповідної експертизи, вилучення значної кількості документації, проведення ревізії та ряду інших слідчих дій. У разі проведення допиту підозрюваного відразу після порушення кримінальної справи, слідчий має певні переваги у процесі отримання найбільш повних та достовірних показів.

Тому, успішне проведення допиту в ході розслідування кримінальних справ про злочини у сфері інтелектуальної власності потребує від слідчого детальної підготовки, вивчення значної кількості спеціалізованих нормативно-правових актів, розуміння суті відносин, які складаються в сфері об'єктів права інтелектуальної власності.

Література:

1. Белкин Р.С. Курс криминалистики. Т. 1.: Общая теория криминалистики.- М.: Юристъ, 1997.- 408 с.
2. Васильев А.Н. Следственная тактика. - М.: Юрид. лит., 1976. - 197 с.
3. Гальченко А.И. Допрос по уголовным делам о нарушении авторских прав на аудиовизуальные произведения. Российский следователь. – 2004. - №29. - С. 2-5.

ВЗАЄМОДІЯ СЛІДЧИХ ПРАВООХОРОННИХ ВІДОМСТВ У КРИМІНАЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ

Базалицька Інна Володимирівна

студентка Національного університету державної податкової служби України

В умовах стрімкого зростання рівня злочинності, особливої актуальності набуває ефективність у діяльності правоохоронних і контролюючих органів, основними завданнями яких є виявлення, розкриття і розслідування злочинів. Успішне виконання цих завдань стає можливим лише при вдало організованій взаємодії слідчих та оперативних відомств у межах оперативно-розшукових та процесуальних форм їх діяльності.

Взаємодію слідчих та оперативних підрозділів необхідно розуміти як засновану на законі, узгоджену за цілями, місцем, часом діяльність незалежних у процесуальному відношенні органів, яка виражається у найбільш доцільному об'єднанні притаманних цим органам засобів та методів і спрямована на попередження, припинення та розкриття злочинів.

Правові аспекти взаємодії полягають у: 1) узгодженні тих чи інших питань керівниками різних департаментів з метою їх подальшого юридичного оформлення; 2) ефективній розробці цілісного законодавства щодо взаємодії правоохоронних органів у забезпеченні економічної безпеки України; 3) сприянні та роз'ясненні нормативної бази з цього питання правоохоронними і судовими органами України; 4) створенні єдиних баз даних.

Але тільки юридичними заходами ефективною та чіткою взаємодією не досягнеш. Потрібні також і організаційні форми, які є невід'ємним елементом цієї проблеми. Вони базуються на: 1) сповіщенні оперативним працівником слідчого, який обслуговує територію, де скоєно злочин, чи спеціалізується у справах даної категорії, про розпочате розслідування такого злочину; 2) направленні слідчому для вирішення питання про порушення кримінальної справи матеріалів перевірки за даними, що отримані оперативно-розшуковим шляхом; 3) спільному плануванню слідчих дій та оперативно-розшукових заходів; 4) спільному обговоренні зібраних слідчих і оперативно-розшукових даних; 5) створенні слідчо-оперативних груп для виїзду на місце події, для розкриття складних та працемістких справ; 6) здійсненні організаційного керівництва взаємодією з боку керівництва податкової міліції тощо.

Взаємодія слідчого та оперативного працівника підпорядкована певним принципам: відповідності спільної діяльності вимогам закону; організуючій ролі та відповідальності слідчого за своєчасне розслідування кримінальних справ; самостійності органу дізнання у виборі засобів та методів оперативно-розшукової діяльності; узгодженому плануванні слідчих дій і оперативно-розшукових заходів; безперервності організаторської роботи при розкритті злочинів і розслідуванні кримінальних справ; негайного взаємного обміну інформацією (інформаційна взаємодія).

Жоден підрозділ будь-якого правоохоронного органу не зможе отримати позитивного результату шляхом вчинення поодиноких дій. Саме тому тільки спільна співпраця на усіх рівнях та комплексне застосування оперативних сил і засобів допоможе правоохоронцям у боротьбі зі злочинністю. Взаємність не тільки підвищує обізнаність взаємодіючих сторін, але й стимулює їх активність у правоохоронній сфері.

Література:

1. Взаємодія слідчого з працівниками експертної служби МВС України: Автореф.дис.канд.юрид.наук. – Київ:КНУ Внутрішніх справ, 2008. – 20 с.
2. Взаємодія податкової міліції з правоохоронними та державними органами при виявленні і розслідуванні злочинів у сфері оподаткування: Монографія. – Ірпінь: НАДПСУ, 2007. – 160 с.
3. Про введення в дію Інструкції “Про взаємодію правоохоронних органів та інших державних органів України у боротьбі зі злочинністю”: Наказ від 10.08.98 р. № 138.

ПІДСТАВИ ДЛЯ ВИЗНАННЯ ТА СВОЄЧАСНЕ ВИЗНАННЯ ОСОБИ ПОТЕРПІЛОЮ ВІД ЗЛОЧИНУ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Буртовий Михайло Олексійович

ад'юнкт докторантури та ад'юнктури Київського національного університету внутрішніх справ, старший лейтенант міліції

Тільки з прийняттям в 1960 р. КПК УРСР потерпілий став самостійною процесуальною фігурою, при цьому були значно розширені його права. Останні зміни в суспільному житті нашої країни знову привертають увагу до положення потерпілого в кримінальному процесі та забезпечення реалізації його прав і законних інтересів.

Питання про момент визнання особи потерпілою в кримінальній справі набуває особливої актуальності, адже своєчасність прийняття такого процесуального рішення є гарантією забезпечення прав та законних інтересів потерпілого в кримінальному процесі.

Відповідно до чинного кримінально-процесуального закону (ст.49 КПК України) для появи в кримінальному процесі такого учасника як потерпілий, потрібна наявність кримінально-правових і кримінально-процесуальних підстав. В юридичній літературі під кримінально-правовою підставою розуміється наявність шкоди, заподіяної злочином, а під кримінально-процесуальною - винесення правовстановлюючого процесуального акта - постанови, або ухвали. Фактично особа стає потерпілою відразу ж після того, як злочином їй завдано моральної, фізичної або майнової шкоди [5; с. 11].

Проаналізуємо підстави, зазначені в ст. 49 КПК, які дають право визнати особу потерпілою від злочину. Винесення постанови по визнання особи потерпілою є одним із юридичних фактів, що входять до

юридичного складу, другим юридичним фактом є заподіяння особі злочином шкоди (матеріальної, фізичної чи моральної).

Кримінально-процесуальною підставою визнання особи потерпілою є винесення правовстановлюючого процесуального акта - постанови, або ухвали.

Як зазначають М.І. Гошовський та О.П. Кучинська, для успішного розслідування справи важливим є своєчасність виявлення осіб, потерпілих від злочину та визнання їх потерпілими [1; с. 49].

В законі немає вказівок, коли особа, яка провадить дізнання, слідчий, суд або суддя повинні визнати громадянина потерпілим. А загальне тлумачення ст. 49 КПК дає слідчому право виносити постанову про визнання особи потерпілою в будь-який момент досудового слідства.

Невизначеність у правовому статусі особи, якій злочином завдано шкоду зберігається протягом певного періоду, доки не буде винесено відповідне процесуальне рішення (постанова про визнання особи потерпілою). На нашу думку, це є порушення прав потерпілого на доступ до правосуддя та судовий захист. Важливою кримінально-процесуальною гарантією забезпечення прав осіб, яким злочином завдано шкоду, є своєчасне визнання їх потерпілими по кримінальних справах, лише після цього вони стають повноправними учасниками процесу.

Як вже наголошувалося вище, слідчий виносить постанову про визнання особи потерпілою, встановивши, що даній особі "злочином заподіяно моральну, фізичну або матеріальну шкоду" (ст. 49 КПК). Дану норму чинного законодавства можна розуміти так, що умовою визнання особи потерпілою є наявність даних, які дали підставу слідчому визнати безперечно встановленим як сам факт злочину, так і заподіяну ним шкоду. Окремі автори стверджують, що таке розуміння закону не є правильним [1; с. 48-49].

Визнання доведеним самого факту злочину в багатьох випадках невіддільне від визнання того, що даним злочином заподіяно шкоду конкретній особі. Наприклад у справах про заподіяння тілесних ушкоджень, вирішення питання про те, чи є завдання потерпілому шкоди результатом злочину, часто органічно пов'язане з вирішенням питання про винність злочинця і знаходиться в прямій залежності від нього. Якщо б визнання особи потерпілою від злочину обумовлювалося доведеністю факту вчинення самого злочину, яким заподіяно шкоду (майнову, фізичну або моральну), то воно в наведеному вище випадку було б невіддільним від визнання обгрунтованості обвинувачення тієї чи іншої особи у вчиненні цього злочину.

Відповідно, визнання особи потерпілою від злочину могло б мати місце лише не раніше притягнення особи як обвинуваченої або взагалі наприкінці досудового розслідування. На практиці зустрічаються випадки,

коли особа, що фактично являється потерпілою від злочину, не визнається такою і її допитують як свідка. Потерпілою ж вона визнається лише перед закінченням досудового слідства, внаслідок чого позбавлена можливості повною мірою реалізувати свої права та законні інтереси.

Потерпілий вважається учасником процесу з моменту винесення процесуального акту – постанови про визнання особи потерпілою. Таке рішення в практичній діяльності в більшості випадків виноситься не раніше пред'явлення обвинувачення або взагалі після нього, що є грубим порушенням прав та законних інтересів потерпілого. Суди не зважають на таке порушення, адже в законодавстві не передбачена відповідальність особи, уповноваженої на прийняття процесуального рішення щодо визнання особи потерпілою, за порушення прав потерпілого через несвоєчасність надання їй такого статусу.

Сергієчко В. пропонує у випадках, коли заподіяння шкоди є очевидним під час порушення кримінальної справи, виносити постанову про визнання особи потерпілим одночасно з постановою про порушення кримінальної справи [3; с. 28]. Він посилається на те, що громадянин, якому заподіяна шкода, може користуватися наданими йому законом правами і виконувати покладені на нього законом обов'язки тільки після того, як органом дізнання, слідчим або прокурором винесена відповідна постановка. Але в цьому випадку право визначити очевидність заподіяння шкоди було б надано посадовій особі в момент, коли вона ще не має цілком достатніх даних, що свідчать про це. Тоді як поява такого суб'єкта кримінального процесу, як постраждалий, на мою думку, вирішило б цю проблему. Особа могла використовувати надані їй права, спрямовані на свій захист.

Я погоджуюся з думку В.В. Леоненко про те, що мають бути передбачені додаткові процесуальні гарантії своєчасного визнання особи потерпілою [2; с. 19].

На думку Б.А. Протченка потерпілий може бути визнаний таким і йому повинні бути надані відповідні процесуальні права одночасно з порушенням кримінальної справи, коли встановлено факт злочину, яким заподіяно йому шкоду [4; с. 83].

Рішення про визнання особи потерпілою необхідно виносити на ранньому етапі провадження в кримінальній справі, відразу після того, як слідчий отримає достатньо фактичного матеріалу, що підтверджуватиме факт завдання шкоди особі (або створення потенційної загрози завдання шкоди). Тільки в такому випадку потерпілий отримає реальну можливість брати активну участь у кримінальному судочинстві.

У разі, якщо факт заподіяння шкоди не викликає сумнівів, наприклад, при вчиненні крадіжки, розбійного нападу, ДШП (дорожньо-шляхова пригода),

постанову про визнання особи потерпілою необхідно виносити одночасно з винесенням постанови про порушення кримінальної справи. Дане положення є гарантією забезпечення захисту прав та законних інтересів потерпілого і має бути закріплене в новому Кримінально-процесуальному кодексі України.

Зазначимо, що винесення постанови про визнання особи потерпілою не повинно бути пізніше встановлення факту заподіяння протиправним діянням шкоди конкретній особі (фізичній або юридичній). У разі вчинення вбивства необхідно, на нашу думку, виносити постанову про визнання потерпілими близьких родичів відразу після встановлення факту вчинення такого злочину.

Вирішення питання про визнання особи потерпілою від злочину не слід залишати на кінець розслідування справи, це може негативно позначитися на результатах досудового слідства. Крім того це значно обмежує права потерпілого.

Джерела:

1. Гошовський М.І. Кучинська О.П. Потерпілий у кримінальному процесі України. – К.: Юрінком Інтер, 1998. – С. 48-49;
2. Леоненко В.В. Основные направления усовершенствования УПК Украины // Проблемы борьбы зі злочинністю в Україні. — К., 1992. — С. 19;
3. Сергієчко В. Деякі аспекти захисту прав потерпілого в кримінальному процесі // Вісник прокуратури. – 2002. - № 4. - С. 28;
4. Протченко Б.А. Потерпевший как субъект уголовных правоотношений // Сов. государство и право. — 1989. — № 11. — С. 83;
5. Шаповалова Л.І. Потерпілий в досудовому провадженні. – Донецьк, 2003, С. 11.

ОЗНАКИ СПЕЦІАЛЬНИХ ВИДІВ ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Вознюк Андрій Андрійович

ад'юнкт докторантури та ад'юнктури Київського національного університету внутрішніх справ, старший лейтенант міліції

Реформування сучасної доктрини кримінального права зумовлює активний розвиток інституту звільнення від кримінальної відповідальності. Чільне місце в структурі цього інституту посідають норми, що стосуються спеціальних видів звільнення від кримінальної відповідальності, які за твердженням О.Ф. Ковітіді утворюють окремих

субінститут звільнення від кримінальної відповідальності [3, с. 37]. В контексті зазначеного актуальним стає питання юридичної природи зазначеного субінституту. В свою чергу вирішення цього питання не можливе без дослідження ознак спеціальних видів звільнення від кримінальної відповідальності.

Ознаки спеціальних видів звільнення від кримінальної відповідальності в юридичній літературі розглядали В.А. Єлеонський, О.О. Житний, О.Ф. Ковітіді, П.С. Матишевський, О.В. Наден, П.Л. Фріс, М.А. Шулепов та ін., проте комплексного дослідження цього питання в теорії кримінального права не представлено.

У тлумачному словнику ознака визначається як риса, властивість, особливість когось, чогось; те, що свідчить про щось, показник; предмет, зображення, якась річ, явище, що є знаком, символом, емблемою чогось [7, с. 487]. Таким чином, нам необхідно дослідити основні риси та властивості спеціальних видів звільнення від кримінальної відповідальності.

Оскільки спеціальні види звільнення від кримінальної відповідальності входять до інституту звільнення від кримінальної відповідальності, то вони мають спільні ознаки з цим інститутом. З огляду на зазначене, вони як і загальні види звільнення від кримінальної відповідальності за своїм змістом характеризується трьома моментами: здійснюються судом від імені держави; застосовуються до особи, яка вчинила злочин; полягають у незастосуванні чи відмові від офіційного осуду, кримінального покарання та судимості.

Окрім спільних рис, спеціальні види звільнення від кримінальної відповідальності мають особливі (відмінні від загальних) ознаки, які дають підстави називати зазначені види звільнення спеціальними.

По-перше, вони передбачені для вичерпного переліку злочинів (ст.ст. 111, 114, 175, 212, 212-1, 255, 258-3, 260, 263, 289, 307, 309, 311 КК України). У свою чергу, серед загальних видів звільнення немає жодного, який стосувався б конкретного злочину (конкретної статті, передбаченої Особливою частиною КК України), вони стосуються лише злочинів визначеного ступеня тяжкості – переважно це злочини невеликої або середньої тяжкості. З цього приводу О.Ф. Ковітіді зазначає, що спеціальні види звільнення від кримінальної відповідальності мають відношення лише до конкретних складів злочинів, можуть застосовуватися лише щодо осіб, які вчинили злочини, що точно вказані у відповідних нормах Особливої частини КК [4, с. 434]. М.А. Шулепов правий у тому, що спеціальні види звільнення від кримінальної відповідальності можуть застосовуватися тільки при вчиненні діянь, що містять ознаки конкретних злочинів [9, с. 9]. Слушно висловлюється й В.А. Єлеонський, який говорить про те, що специфічною ознакою заохочувальних норм

Особливої частини КК є їх відношення лише до того злочину, про який йде мова в статті, що супроводжується не тільки кримінально-правовою санкцією, але й кримінально-правовим заохоченням [1, с. 76]. О.О. Житний вважає, що спеціальні види звільнення може бути застосовано тільки в разі вчинення окремих злочинів, які точно й вичерпно названо у відповідних нормах Особливої частини КК України [2, с. 38]. О.В. Наден вказує, що такі види звільнення стосуються конкретних складів злочинів [6, с. 43].

По-друге, більшість спеціальних видів звільнення від кримінальної відповідальності стосуються тяжких та особливо тяжких злочинів (ст.ст. 111, 114, 255, 258-3, 260, 263, 289, 307 КК України), тоді як більшість загальних – злочинів невеликої та середньої тяжкості (ст.ст. 45, 46, 47, 48 КК України).

По-третє, спеціальні види звільнення від кримінальної відповідальності містяться лише в нормах Особливої частини КК, а загальні – в нормах Загальної. Слушно з цього приводу зауважує О.Ф. Ковітіді, що поняття "спеціальні" види звільнення указує тут не на особливості кінцевого результату застосування норми про таке звільнення (він є однаковим у будь-якому випадку звільнення від кримінальної відповідальності – особа, яка вчинила злочин, позбавляється низки його негативних правових наслідків), а лише на відособлення деяких норм поза Загальною частиною КК [4, с. 433]. М.А. Шулєпов також підкреслює, що спеціальні види звільнення від кримінальної відповідальності врегульовані нормами Особливої частини КК України [9, с. 9]. Аналогічних позицій дотримуються П.Л. Фріс та П.С. Матишевський [8, с. 260; 5, с. 231].

По-четверте, умови спеціальних видів звільнення від кримінальної відповідальності завжди пов'язані з позитивною післязлочинною поведінкою особи (добровільна здача заборонених законом предметів, добровільне повідомленні про злочин, активне сприяння його розкриттю), тоді як умови загальних видів звільнення можуть залежати від обставин об'єктивного характеру (закінчення строків давності, зміна обстановки).

По-п'яте, юридичні підстави спеціальних видів звільнення від кримінальної відповідальності передбачені окремими частинами статей (наприклад ч. 2 ст. 255 КК України), в свою чергу юридичні підстави загальних видів звільнення передбачені окремими статтями (наприклад ст. 45 КК України).

Таким чином, спеціальні види звільнення від кримінальної відповідальності мають такі особливості: передбачені для вичерпного переліку злочинів; містяться лише в нормах Особливої частини КК; умови їх застосування пов'язані з позитивною післязлочинною поведінкою особи; юридичні підстави спеціальних видів звільнення від кримінальної

відповідальності передбачені окремими частинами статей та в більшості випадків стосуються тяжких та особливо тяжких злочинів.

Література:

1. Єлеонський В. А. Поощрительные нормы уголовного права и их значение в деятельности органов внутренних дел: [учебное пособие] / Елеонский В. А. – Хабаровск: Хабаровская высшая школа МВД СССР, 1984. – 108 с. с.76
2. Житний О. О. Звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з дійовим каяттям: [монографія]. / О. О. Житний. – Харків: Вид-во Нац. ун-ту внутр. справ, 2004. – 152 с. С.38
3. Ковітіді О. Ф. Звільнення від кримінальної відповідальності за нормами Загальної частини КК України: [навч. посіб.] / О. Ф. Ковітіді. – Сімферополь : ВД "Квадранал", 2005. – 2005. – 224 с.
4. Ковітіді О. Ф. Класифікація видів звільнення від кримінальної відповідальності // Держава і право. – 2004. – Вип. 23. – С. 433–439.
5. Матишевський П. С. Кримінальне право України: Загальна частина: [підруч. для студ. юрид. вузів і фак.] / П. С. Матишевський. – К. : А.С.К., 2001. – 352 с. – (Економіка. Фінанси. Право).
6. Наден О. В. Спеціальні види звільнення особи від кримінальної відповідальності за злочини в сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів / О. В. Наден. – Х. : Право, 2003. – 224 с.
7. Сучасний тлумачний словник української мови: 60 000 слів / [за заг. ред. В. В. Дубічинського]. – Х. : ВД «ШКОЛА», 2007. – 832 с.
8. Фріс П. Л. Кримінальне право України. Загальна частина: [навч. посібник] / П. Л. Фріс. – Київ: "Центр навчальної літератури", 2004. – 362 с.
9. Шулепов. Н. А. Правовые основания освобождения военнослужащих от уголовной ответственности по советскому законодательству: автореф. дис. на соискание ученой степени канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 "Уголовное право и криминология; уголовно-исполнительное право" / Н. А. Шулепов. – М., 1981. – 17 с.

ПРОБЛЕМИ РОЗСЛІДУВАННЯ НЕЗАКОННОЇ ПРИВАТИЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОГО ТА КОМУНАЛЬНОГО МАЙНА

Демидова Євгенія Євгенівна

*студентка Інституту підготовки кадрів для органів прокуратури
України*

1. Розслідування злочину, передбаченого ст. 233 КК України «Незаконна приватизація державного та комунального майна», потребує застосування системи засобів, спрямованих на досягнення головної мети такого розслідування – збирання доказів необхідних та достатніх для встановлення судом істини по справі. При цьому, розслідування такого злочину передбачає наявність у слідчого (під час проведення досудового слідства) глибоких знань нормативно-правових актів, які регулюють питання приватизації державного або комунального майна, зокрема, приписів конституційного, цивільного, господарського законодавства.

2. При розслідуванні злочину потрібно мати на увазі, що предметом незаконної приватизації державного та комунального майна є державне або комунальне майно, яке підлягає приватизації, тобто майно, яке включено (включається) в програму приватизації, або таке, що не підлягає приватизації відповідно до закону.

Серед законів, які регулюють питання приватизації майна, головне місце займає Закон України «Про приватизацію державного майна» [1]. Відповідно до ст. 1 цього законодавчого акту приватизація державного майна – це відчуження майна, що перебуває в державній власності, і майна, що належить Автономній Республіці Крим, на користь фізичних та юридичних осіб, які можуть бути покупцями відповідно до цього закону.

Крім того, незважаючи на назву Закону України «Про приватизацію державного майна» в його тексті у статтях 3 та 7 вказується, що положення Закону поширюються на відчуження майна, що є у комунальній власності. Це стало підставою для звернення Президента України з конституційним поданням щодо відповідності Конституції України згаданих законодавчих положень. Зокрема, суб'єкт права на конституційне подання вважав, що поширення положень вказаного закону на відчуження майна, що є комунальною власністю, автоматично включає останню до складу державної власності. Разом з тим, виходячи з назви Закону, в ньому мають бути врегульовані питання приватизації лише об'єктів державного майна.

Розглядаючи справу за цим поданням, Конституційний Суд України дійшов висновку, що цим положенням, які підкреслюють особливість правового режиму об'єктів комунальної власності порівняно з об'єктами державної власності, не суперечать норми Закону України «Про

приватизацію державного майна», оскільки у статтях 3 і 7 цього Закону є посилання на відповідну компетенцію органів місцевого самоврядування у питаннях відчуження комунальної власності. В інших положеннях Закону теж враховано особливості механізму приватизації комунального майна [2].

3. При розслідуванні злочину слід мати на увазі, що й ГК України містить приписи, які надають право на відчуження об'єктів державної власності, і встановлюють порядок здійснення таких дій [3]. Так, в ч. 2 ст. 75 ГК України право на відчужування майнових об'єктів, що належать до основних фондів, надається державним комерційним підприємствам. Такі підприємства є суб'єктами підприємницької діяльності. Відмінність їх від інших комерційних юридичних осіб полягає в тому, що майно за ними закріплюється на праві господарського відання (ч. 2 ст. 74 ГК). Але на підставі ст. 75 ГК державні комерційні підприємства при наявності попередньої згоди органу, до сфери управління входить підприємство, можуть здійснювати відчужування майна. Цікавою є вказівка в тексті статті на те, що таке відчужування проводиться, як правило, на конкурентних засадах. Тобто законодавець не тільки надає можливість відчуження – набуття права власності на державне майно у встановленому ним порядку, але і при цьому не виключає відсутності конкурсу. Перехід права власності на державне майно таким способом здійснюється поза програмою приватизації.

4. У плані розслідування незаконної приватизації державного або комунального майна, поряд з іншими питаннями, слід передбачити необхідність глибокого вивчення предмету злочину та способу відчуження майна. Це обумовлює збирання та аналіз відомостей про майно, зокрема, вирішення питання чи підлягає приватизації майно або ні, а також з'ясування способу відчуження та встановлення наявності або відсутності законодавчих підстав для цього. У випадку, якщо майно:

- підлягає приватизації, необхідно вивчити спосіб відчуження, порядок відчуження, вартість, коло покупців тощо. Таке майно є предметом даного злочину;

- не підлягає приватизації. В такому разі потрібно звернути увагу на те, що майно, в свою чергу, може бути двох видів. Перший вид – майно взагалі не підлягає приватизації, тобто не існує законів, згідно яких таке майно може бути приватизовано. Цей вид майна, яке не підлягає приватизації, є різновидом предмету незаконної приватизації державного, комунального майна (ст. 233 КК).

До другого виду належить майно, яке може бути відчужено, зокрема, відповідно до ч. 2 ст. 75 ГК України, тобто поза програмою приватизації при наявності попередньої згоди органу, до сфери управління якого входить відповідне державне комерційне підприємство. Важливо для

розслідування те, що порушення при такому способі відчуження не охоплюються ст. 233 КК України, що передбачає незаконну приватизацію державного та комунального майна тому, що це майно не є предметом цього злочину.

Література:

1. Закон України «Про приватизацію державного майна» від 1992 року з наступними змінами та доповненнями; 2. Рішення Конституційного Суду України від 1 липня 1998 року; 3. Господарський кодекс України: Коментар. – Х.: ТОВ «Одіссей», 2004. – 848 с.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАХИСТУ МАЙНОВИХ ПРАВ: ПЕРСПЕКТИВИ ЗБЛИЖЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ТА ЄС

Демидова Людмила Миколаївна

*доцент, кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінального права
Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого*

Найбільшу актуальність в сучасних умовах, коли Україна прагне стати повноправним членом Євросоюзу, має більш глибоке вивчення та аналізування правових систем союзних європейських держав, розробка і вжиття заходів для подальшого зближення правових понять, термінології, яка використовується у різних галузях права, у тому числі, у кримінальному праві. Це також доцільно для впровадження у кримінальне право України найкращих розробок зарубіжної правової доктрини, вжиття ефективних спільних заходів у боротьбі зі злочинними посяганнями на майнові права.

Предметом даного дослідження поряд з вітчизняним законодавством обрано законодавство Великобританії - члена ЄС, як держави з розвинутою ринковою економікою, що має великий досвід кримінально-правового захисту майнових прав.

Щодо можливості уніфікації законодавства України та Англії для забезпечення захисту майнових прав. Очевидно, що в даний час говорити про уніфікацію законодавства наших країн можливо тільки з позиції вивчення, аналізу та планування на майбутнє. Однак, реальністю є те, що Великобританія є членом Євросоюзу, а Україна має стратегічне прагнення стати. Забезпечення захисту майнових прав є завданням будь-якої розвинутої країни європейського союзу тому, що без цього неможлива економічна стабільність та економічний розвиток. При таких обставинах (умовах) доцільно постійне удосконалення законодавства, пов'язане з необхідністю, в першу чергу, реагування на зміни у сучасному світі та

ліквідування «прогалин» у системи захисту майнових прав.

Як відомо, правова система Англії відмінна практично повним неприйняттям як по формі, так і, багато у чому, по змісту системи римського права, яка повністю сприймається нашою правовою системою, правовими системами більшості європейських держав. Але в останній час має місце процес «зближення» двох нерелігійних правових сімей [1]. Крім того, за останні піввіку правові норми та методи англо-американської і континентальної систем права значно зближуються. Це знаходить своє вираження, зокрема, в тому, що англійське право все більше, як вказується в англійській юридичній літературі, стає схожим на право континентальної системи [2]. Даний факт є для нас важливим тому, що дозволяє мати надію і на подальший активний розвиток процесу зближення даних систем права, а тому й зближення законодавства України та Англії. Наявність такого процесу також є умовою для уніфікації законів, на нашу думку, в недалекому майбутньому.

Цікавим є те, що більшість підходів к визначенню понять майна, збитків, вигоди та інших в нашому законодавстві мають схожість з англійськими підходами, що у сукупності є першою підставою для можливої уніфікації законодавства наших країн з питань захисту майнових прав.

Друга підстава полягає в тому, що має місце деяке зближення понятійного апарату законодавства, яке забезпечує захист майнових прав:

1. Понятійний апарат, застосовуваний в англійському праві й українському (цивільному і кримінальному) праві, має багато спільного. Саме, схоже визначення понять збитків, шкоди, без істотних відмінностей підходи до встановлення змісту поняття майнової шкоди і т.п.

2. Схожі в англійському праві й українському цивільному праві визначення поняття «збитки». Відмінність тільки термінологічне. Вітчизняний законодавець вживає у визначенні збитків термін «упущена вигода», англійський – «недоодержання чого-небудь, що особа могла б одержати». За своїм змістом дані поняття фактично однакові.

3. Відмінність українського визначення поняття «майно» від англійського полягає, насамперед, в тому, що вітчизняний законодавець розуміє майно в більш вузькому змісті, ніж поняття «власність». В англійському праві особливо в застосуванні до економічних злочинів дані терміни є синонімами.

Важливим є те, що для удосконалювання якості вітчизняних законів може бути врахований досвід англійського законодавця, який прагне уникати полісемії.

Таким чином, умови та підстави для майбутньої уніфікації законодавства України та ЕС з питань захисту майнових прав (на прикладі Англії) існують в реальності. Для практичного наближення до реалізації

такого завдання, зокрема, необхідно:

- взаємне створення умов для вивчення, аналізування вченими-правниками законодавства наших країн, інших різних джерел юридичної інформації (забезпечення виконання відповідних перекладів законів та інших нормативно-правових актів, наукових праць тощо; збільшення джерел інформації в бібліотеках, в тому числі, в електронному вигляді; проведення міжнародних науково-практичних заходів з метою ознайомлення з міжнародним досвідом захисту майнових прав тощо);

- активізація проведення дисертаційних, монографічних досліджень з цих питань;

- визначення підходів для розробки міжнародних Модельних кодексів (наприклад, кримінального), які б забезпечували надійних захист, зокрема, майнових прав та ін.

Література:

1. Флетчер Дж., Наумов А.В. Основные концепции современного уголовного права. – М., 1998. – С. 71; 2. Sim R. S., Scolt D. M. M. «A» Level English law. 1978. P. 37.

ОСОБЛИВИЙ ПОРЯДОК ПРИТЯГНЕННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ СУБ'ЄКТІВ ДО КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ТА ПОРУШЕННЯ ЩОДО НИХ КРИМІНАЛЬНОЇ СПРАВИ У ПРИВАТНОМУ ОБВИНУВАЧЕННІ

Комарницька Оксана Богданівна

аспірантка Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника

Законодавство України передбачає особливий порядок притягнення як обвинувачених окремих категорій громадян. З метою забезпечення незалежності від будь-яких державних органів і осіб закон передбачає додаткові гарантії недоторканості Президента і кандидата у Президенти, народних депутатів, кандидатів у народні депутати України, суддів Конституційного Суду України, суддів загальної юрисдикції, уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, Голови Рахункової палати України, адвоката (далі - окрема категорія громадян). Можливо, саме з цього приводу у ст.111 КПК України закріплено, що досудове слідство проводиться у справах зазначених у ч.1 ст.27 КПК України у випадку, коли це визнає за необхідне прокурор чи суд. Крім того, у ч.3 ст.27 КПК України встановлено, що справа про будь-який із зазначених у ч.1 цієї статті злочинів має особливе громадське значення, а

також у виняткових випадках, коли потерпілий у такій справі через свій безпорадний стан, залежність від обвинуваченого чи з інших причин не може захистити свої законні інтереси, прокурор порушує справу і при відсутності скарги потерпілого. Так, специфічною особливістю та законністю застосування положень притягнення до кримінальної відповідальності окремої категорії громадян та особливостей порушення щодо них кримінальної справи, зумовлено, зокрема, злочинами, передбаченими у частині першій статті 27 КПК України. У ч.1 ст. 5 Конвенції про захист прав та основних свобод містить норму, згідно з якою нікого не може бути позбавлено свободи інакше, ніж відповідно до процедури встановленої законом [1]. Особа вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку (ч.1 ст.62 Основного Закону України). З наведеного слідує, що норми міжнародного акта, і Конституції України прямо вказують на наявність обов'язкового законодавчого регулювання процесу доведеності винуватості та відання покаранню особи, яка вчинила протиправні дії. Так, для вирішення питання у приватному обвинуваченні про порушення кримінальної справи, відмову в цьому або направлення заяви, повідомлення чи іншої інформації за належністю, необхідно провести ряд невідкладних дій. Отже, при порушенні кримінальної справи приватного обвинувачення виникає практична проблема із категорію осіб, у діянні яких міститься склад злочину, але відносно яких передбачена особлива процедура пред'явлення обвинувачення. З цього приводу Маляренко В.Т. підкреслює, що КПК України у багатьох принципових концептуальних положеннях не відповідає нормам Конституції України та європейським стандартам, зокрема, стосовно положення про можливість порушення кримінальної справи приватного обвинувачення суддею [5, 130]. Проте, як не парадоксально, але слід звернути увагу, що на жаль Конституційний суд України ухвалою від 23.09.08. № 2-44/2008 відмовив у відкритті конституційного провадження у справі за конституційним поданням 47 народних депутатів України від 21.07.08 про офіційне тлумачення положень ст. 27 Закону України «Про статус народного депутата України», ст. 13 Закону України «Про статус суддів», ст. 10 Закону України «Про адвокатуру», ст.31 Закону України «Про статус депутатів місцевих рад», ст. 12 Закону України «Про місцеве самоврядування», ч.1ст.27 КПК України. У даному поданні наголошується на неузгодженості між окремими положеннями законів, зокрема, щодо порядку порушення кримінальної справи, передбаченого у ч.1 ст.27 КПК України та згаданих у поданні законах. Поряд із цим, зазначається, що процесуальні норми стосовно особливого порядку притягнення спеціальних суб'єктів до кримінальної відповідальності та порушення кримінальної справи, які містяться в розрізних законах,

потребують створення нового систематизованого і всебічного перероблення відповідного чинного законодавства, внесення суттєвих змін та його внутрішнього узгодження. Практична необхідність стала наслідком конституційного подання МВС України до Конституційний Суд України. Таку необхідність МВС України визвала виникнена у працівників правоохоронних органів трудність щодо вжиття можливих заходів адміністративного та кримінально-процесуального характеру до народних депутатів України за вчиненні правопорушення. На підтвердження цієї позиції Міністерством внутрішніх справ України до Конституційного Суду України було долучено «Методичні рекомендації щодо затримання і доставлення осіб, які скоїли злочини», підготовлені МВС України 11 вересня 2002 року у зв'язку «з поширенням останнім часом випадків», зокрема «ініційованих народними депутатами України». Проте, Конституційний Суд України ухвалою від 21.01.03 №2-6/2003 відмовив у відкритті конституційного провадження за поданням МВС. Слід звернути увагу, на те, що Маляренко В.Т аналізуючи підстави для закриття кримінальної справи, класифікує їх на шість груп і відносить підстави для звільнення від кримінальної відповідальності у разі відсутності згоди відповідного державного органу влади на притягнення як обвинуваченого (ст.80 Конституції України) [5,208]. Крім того, законне й обґрунтоване закриття кримінальної справи забезпечує незастосування кримінального покарання до тих осіб, які винні у вчиненні злочинів, що не являють великої суспільної небезпеки, і можуть бути виправлені без покарання. Проте необґрунтоване закриття справи приватного обвинувачення обмежує права та законні інтереси осіб, які постраждали від злочину, чим порушується принцип справедливості. Оскільки в ст.80 Конституції України передбачено норму про те, що народний депутат України може бути притягнутий до кримінальної відповідальності лише за наявності згоди Верховної Ради України, зазначена норма має бути реалізована в КПК України, тому що можлива й відмова в наданні такої згоди, і тоді справу необхідно закривати. Маляренко В.Т. вважає за необхідне закріпити в КПК України норму про те, що за наявності події та складу злочину, а також даних про участь особи у вчиненні злочину, тобто за відсутності реабілітуючих підстав для закриття кримінальної справи, ця справа підлягає закриттю у зв'язку з відмовою компетентного державного органу в наданні згоди на притягнення особи до кримінальної відповідальності. Тобто, суди повинні посилатись на підставу для закриття кримінальної справи, яка впливає зі ст.80 Основного Закону, тобто застосовувати цю статтю як акт прямої дії. У законі має бути вирішене питання і про те, яким чином діяти і в яких межах органам слідства і суду у випадку вчинення діяння особою в період, коли вона ще не мала відповідного імунітету, але набула його на

момент порушення кримінальної справи, пред'явлення обвинувачення чи розгляду справи в суді. З цього приводу, Конституційний Суд України у рішенні від 27.10.99 № 9-рп/99 зазначив, якщо громадянина обрано народним депутатом України після пред'явлення йому обвинувачення у вчиненні злочину чи після арешту, подальше провадження у кримінальній справі щодо такого депутата може бути продовжено за наявності згоди Верховної Ради України на притягнення його до кримінальної відповідальності або арешту. Аналогічно повинно бути врегульоване і питання відповідальності особи, яка на час вчинення діяння мала відповідний імунітет, але вже не має його на момент порушення кримінальної справи, пред'явлення обвинувачення чи розгляду справи в суді. З приводу даного питання ми погоджуємось із позицією Маляренка В.Т., який зазначає, що в кожному такому випадку відповідні процесуальні суб'єкти права мають звернутися до Верховної Ради України про надання згоди на притягнення такої особи до кримінальної відповідальності. При відмові у цьому справа за зазначеною підставою має бути закрыта. Якщо брати до уваги європейські аспекти існування депутатської недоторканості, то наприклад, у Чехії парламентарія може бути заарештовано, якщо його затримано під час вчинення злочину або відразу після нього. Депутата Держдуми РФ мають право затримати, взяти під варту чи обшукати, при затриманні на місці злочину. Аналогічної позиції дотримуються стосовно зазначеного у Італії, Чехії, Польщі. У Фінляндії депутата можна заарештувати і порушити проти нього кримінальну справу за злочин, строк покарання за вчинення якого становить не менше ніж 6 місяців. А в Швеції дозвіл парламенту на арешт та переслідування депутата не потрібен, якщо санкція злочину передбачає позбавлення волі на два і більше роки. Крім того, Конституційний Суд України у рішенні від 27.10.99 року у справі № 1-15/99, ототожнив винесення слідчим постанови про притягнення особи як обвинуваченого з пред'явленням їй обвинувачення [2]. Проте, тут слід врахувати, що складання постанови про притягнення як обвинуваченого і безпосереднє пред'явлення обвинувачення, яка полягає в оголошенні підозрюваному зазначеної постанови є різними в часовому розрізі і за своєю юридичною природою. В той же час слід зазначити, що на практиці і в теорії процесуального права так і лишилося не вирішеним питання, пов'язане з визначенням моменту притягнення до кримінальної відповідальності. Суть розбіжностей з цього приводу полягає у двох моментах. Один встановлює, що реалізація заходів державно-правового примусу до правопорушника настає з моменту складання слідчим постанови про притягнення особи як обвинуваченого, а інший з оголошення обвинуваченому такої постанови та роз'яснення йому суті пред'явленого обвинувачення. Але не слід забувати, що оголошенню постанови про

притягнення як обвинуваченого, яку слідчий повинен пред'явити упродовж двох днів можливі перешкоди. Наприклад, коли реалізувати цю процедуру перешкоджає стихійне лихо, хвороба обвинуваченого, оголошення його в розшук [4, 125]. Зокрема, в «окремій думці» висловлено про те, що згода ВРУ на притягнення до кримінальної відповідальності має бути отримана перед направленням прокурором справи до суду, а кандидати у народні депутати України можуть бути притягнені до кримінальної відповідальності, затримані чи арештовані без згоди ВРУ. Практично статус недоторканості у справах приватного обвинувачення є абсолютним, оскільки будь – яке скоєне правопорушення окремою категорією громадян залишається без покарання. Таким чином, недоторканість у такому вигляді, в якому вона передбачена чинним законодавством, є грубим порушенням принципу поділу влади, коли органи законодавчої влади одночасно виконують не властиві їм функції правосуддя. У випадку відмови ВРУ дати згоду на притягнення депутата до кримінальної відповідальності є юридичною формою звільнення особи від кримінальної відповідальності. Проте, такі підстави не передбачені КПК України. Відповідно до ст.ст. 67, 323 КПК України право на попередню оцінку доказів, встановлених у кримінальній справі, належить тільки органам дізнання, слідчому чи прокуророві, а кінцева оцінка доказів – це виняткове право суду. Отже, дана колізія потребує з'ясування та розв'язання. У даній ситуації доречно згадати ст.ст.102, 103 Конституції Республіки Польщі, а саме: про несумісність функції парламентаря з виконанням цілої низки інших публічних функцій, де поєднання визнане як таке, котре створює загрозу «правильності» виконання і однієї і, паралельно, інших функцій [3, 17]. Отже, відсутність чіткого розуміння недоторканості в законодавстві України призводить до того, що це право та привілеї почали тлумачити як повну непідвладність силі закону. Підсумовуючи, можна дійти висновку, що є всі підстави для висновку про те, що у зв'язку з прийняттям нової Конституції України потрібно прийняти новий КПК України, який став би фундаментальним (після Конституції) джерелом кримінального процесу України і верховенство якого над іншими джерелами кримінально-процесуального права було беззаперечним. Вище зазначене підтверджено також думкою М.Оніщука, «є хибним метод реформування чинного законодавства за яким вносяться численні зміни в сучасні кодекси, оскільки за таких умов руйнуються внутрішні системні зв'язки кодексу і не створюються нові, наслідком чого є численні проблеми, що виникають при його застосуванні» [6, 18].

Література:

1. Конвенція про захист прав людини та основних свобод // Голос України. – 10 січня 2001 р. - № 3, стор. 6-8.
2. Конституційний Суд України: Рішення. Висновки. 1997-2001/ Відповід. редакц.канд.юрид.наук П.Б.Євграфов. У 2кн. – К., Юрінком Інтер, 2002. – Кн.1-С.388-396.
3. Конституція Республіки Польща.Варшава:Изда-во. Сейма, 1997. – С.17.
4. Коваленко Є.Г. Теорія доказів у кримінальному процесі України: Підручник. –К.: Юрінком Інтер, 2006. – 632с.
5. Малярєнко В.Т. Перебудова кримінального процесу України в контексті європейських стандартів: Монографія. – К.: Юрінком Інтер, 2005. – 512с.
6. Оніщук М. Судово-правова реформа: чи буде дано відповідь на виклик часу // Право України. – 2003. - №5 – С. 18.

ВИЗНАЧЕННЯ СУБ'ЄКТИВНОЇ СТОРОНИ ГРУПОВОГО ПОРУШЕННЯ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ

Кузнецов Віталій Володимирович

доцент, кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінального права Київського національного університету внутрішніх справ

Актуальність проблематики дослідження визначається не тільки наявністю відповідної кримінально-правової заборони у чинному законодавстві, але й сучасними соціально-політичними та економічними подіями в Україні. Загострення існуючої економічної кризи може відчутно вплинути на ставлення населення до окремих роботодавців та в цілому до владних структур. Тому можна спрогнозувати, і про це постійно попереджують усі ЗМІ, можливі випадки групового порушення громадського порядку та відповідні дії правоохоронців щодо правової оцінки таким діям. На нашу думку, при такій потенційній кваліфікації важливо встановити саме ознаки суб'єктивної сторони групового порушення громадського порядку, щоб не допустити порушення законності при тлумаченні ст. 293 КК України.

Суб'єктивна сторона групового порушення громадського порядку, як відомо, характеризується прямим умислом. Вказівка на умисел впливає зі змісту диспозиції.

При цьому у кримінально-правовій літературі існують дискусії щодо змісту умислу при груповому порушенні громадського порядку. Так В.Т. Дзюба зазначає, "щодо злочинних наслідків, то як організатори, так і учасники злочинних дій мають усвідомлювати груповий характер свої дій,

передбачати, що їх дії призведуть до настання грубого порушення громадського порядку або суттєвого порушення роботи транспорту підприємства, установи чи організації, і бажають такі дії вчинити" [1, с. 994]. Тобто, з одного боку, науковець не заперечує, що цей склад злочину має наслідки, - з цього слідує, що він за конструкцією відноситься до матеріальних. З іншого боку, він формулює зміст умислу щодо формального складу злочину.

Подібну позицію мають й інші науковці. Так, зокрема В.А. Ломако вважає, що "особа усвідомлює суспільно небезпечний характер своїх дій, передбачає можливість грубого порушення громадського порядку або суттєвого порушення роботи транспорту підприємства, установи чи організації і бажає цього" [2, с. 802]. Але при цьому науковець при визначенні інтелектуального моменту умислу вказує на елемент злочинної самовпевненості (передбачає можливість) та знову не визначає чітке ставлення винного до наслідків. Така ситуація пов'язана з тим, що в кримінально-правовій науці немає одностайності щодо конструкції групового порушення громадського порядку [1, с. 993; 3, с. 542]. На наш погляд, цей склад злочину за конструкцією матеріальний, тому й визначати умисел слід відповідно до ч.2 ст. 24 КК України: особа усвідомлює, що організовує групові дії, передбачає грубе порушення громадського порядку або суттєве порушення роботи транспорту, підприємства, установи чи організації, і бажає їх настання; особа усвідомлює, що бере активну участь у групових діях, передбачає грубе порушення громадського порядку або суттєве порушення роботи транспорту, підприємства, установи чи організації, і бажає їх настання.

Мотив та мета є факультативними ознаками суб'єктивної сторони вказаного складу злочину. Але при цьому окремі науковці заперечують можливість хуліганських мотивів, пов'язуючи це з відмінністю групового порушення громадського порядку від групового хуліганства [4, с. 375; 2, с. 802]. Інші вчені, також від протилежного вказують, що «антидержавна» мета неможлива при груповому порушенні громадського порядку, що дозволяє відмежувати вказаний злочин від дій, вчинених з метою насильницької зміни чи повалення конституційного ладу або захоплення державної влади (ст. 109 КК України) та посягань на територіальну цілісність і недоторканність України (ст. 110 КК України) [5, с. 523].

Тобто визначення вказаних ознак суб'єктивної сторони злочину, передбаченого ст. 293 КК України дозволяє правильно кваліфікувати відповідні протиправні дії та відмежувати цей злочин від суміжних складів.

Проведений аналіз ознак суб'єктивної сторони групового порушення громадського порядку дозволяє зробити такі висновки:

1) суб'єктивна сторона групового порушення громадського порядку характеризується прямим умислом: особа усвідомлює, що організовує групові дії, передбачає грубе порушення громадського порядку або суттєве порушення роботи транспорту, підприємства, установи чи організації, і бажає їх настання; особа усвідомлює, що бере активну участь у групових діях, передбачає грубе порушення громадського порядку або суттєве порушення роботи транспорту, підприємства, установи чи організації, і бажає їх настання;

2) мотив та мета є факультативними ознаками суб'єктивної сторони вказаного складу злочину. При цьому окремі мотиви та цілі не можливі при груповому порушенні громадського порядку. Тобто визначення вказаних ознак суб'єктивної сторони злочину, передбаченого ст. 293 КК України, дозволяє правильно кваліфікувати відповідні протиправні дії та відмежувати цей злочин від суміжних складів.

Література:

1) Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України / За заг. ред. П. П. Андрушка, В. Г. Гончаренка, Є. В. Фесенка. – [2-ге вид., перероб. та доповн.]. - К. : Дакор, 2008. – 1428 с.

2) Кримінальний кодекс України: [науково-практичний коментар] / [Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, С.Б. Гавриш та ін.] ; За заг. ред. В.В. Сташиса, В.Я. Тація. – К. : Концерн “Видавничий Дім “Ін Юре“, 2006. – 1184 с.

3) Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України. Особлива частина / [Під ред. Потебенька М.О., Гончаренка В.Г.]. - К. : “Форум”, 2001. – 760 с.

4) Кримінальне право України: Особлива частина: [підручник] / [Ю.В. Баулін, В.І. Борисов, С.Б. Гавриш та ін.] ; За ред. проф. В.В. Сташиса, В.Я. Тація. – [3-є вид., перероб. і доп.]. – К. : Юрінком Інтер, 2007. – 646 с.

5) Кримінальний кодекс України: [науково-практичний коментар] / Відп. ред. Є.Л. Стрельцов. – [5-те вид., перероб. та доповн.]. - Х.: ТОВ “Одісей“, 2008. – 800 с.

ВИЗНАЧЕННЯ КВАЛІФІКУЮЧИХ ОЗНАК ХУЛІГАНСТВА: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД НОРМОТВОРЕННЯ

Кузнецова Лариса Олександрівна

здобувач кафедри кримінального права Київського національного університету внутрішніх справ

Більшість кримінальних кодексів країн бывшего СРСР передбачають кримінальну відповідальність саме за хуліганство (ст. 221 КК

Азербайджану, ст. 339 КК Білорусі, ст. 258 КК Вірменії, ст. 239 КК Грузії, ст. 257 КК Казахстану, ст. 234 КК Киргизстану, ст. 231 КК Латвії, ст. 287 КК Молдови, ст. 213 КК РФ, ст. 237 Таджикистану, ст. 279 КК Туркменістану, ст. 277 Узбекистану, ст. 296 КК України, ст. 195 КК Естонії). Окрім КК Литви, який передбачає відповідальність за порушення громадського порядку (ст. 284), яке, фактично, являє собою за змістом хуліганство.

У цілому слід визнати, що кримінальне законодавство країн бувшого СРСР щодо регламентації кримінальної відповідальності не зазнало суттєвих змін. Основні зміни стосуються визначення основних форм хуліганських дій та кваліфікуючих ознак. У цьому дослідженні розглянемо кваліфікуючі обставини хуліганства за сучасним законодавством окремих країн бувшого СРСР.

Перелік вказаних кваліфікуючих обставин такий: вчинення злочину групою осіб – КК Азербайджану, КК Вірменії, КК РФ, КК Білорусі, КК Казахстану, КК Киргизстану, КК Латвії, КК Молдови, КК Таджикистану, КК Туркменії, КК Узбекистану, КК України; групою осіб за попередньою змовою – КК Грузії, КК Казахстану, КК Киргизстану, КК РФ, КК Таджикистану, КК Туркменії; організованою групою – КК Вірменії, КК Казахстану, КК РФ, КК Таджикистану; пов'язане з опором представникові влади або іншій особі, які виконують обов'язки по охороні громадського порядку або припиняють порушення громадського порядку – КК Азербайджану, КК Вірменії, КК Грузії, КК Естонії, КК РФ, КК Білорусі, КК Казахстану, КК Киргизстану, КК Таджикистану, КК Туркменії, КК України; повторно - КК Білорусі, КК Вірменії, КК Молдови, КК Туркменії, КК Узбекистану; застосування зброї, інших предметів, які використовуються як зброя для завдання тілесних ушкоджень, застосування вибухових речовин або вибухових пристроїв або погроза їх застосування (при відсутності ознак більш тяжкого злочину) - КК Азербайджану, (КК Білорусі), КК Вірменії, КК Естонії, КК Казахстану, КК Киргизстану, КК Латвії, КК Молдови, КК Таджикистану, КК Туркменії, КК Узбекистану, КК України; завдання середньої тяжкості тілесних ушкоджень - КК Вірменії, КК Таджикистану, КК Узбекистану; за своїм змістом є винятковим цинізмом, що виражається в демонстративній зневазі до суспільних норм моральності - КК Вірменії, КК Естонії, КК Таджикистану, КК Узбекистану; небезпечний та особливо небезпечний рецидив - КК Таджикистану; під час масових заходів – КК Узбекистану; небезпечний рецидивіст - КК Узбекистану; знущання над малолітнім, старим, інвалідом або особою, що перебуває в безпорадному стані - КК Киргизстану, КК Узбекистану; умисне знищення або пошкодження чужого майна у (значних) великих розмірах – (КК Киргизстану), КК Узбекистану; пошкодження чи знищення майна - КК Латвії; вчинення

кримінального проступку – КК Литви; особа, яка була засуджена за хуліганство - КК Грузії, КК Естонії, КК Казахстану, КК України; завдання тілесних ушкоджень - КК Латвії; неодноразово - КК Киргизстану; особлива зухвалість - КК Естонії.

Тобто основні критерії визначення зазначених обставин – це форми співучасті: вчинення злочину групою (12 країн), групою осіб за попередньою змовою (6 країн), організованою групою (4 країни); вид множинності: повторність (6 країн), рецидив (7 країн); фізична (5 країн) та майнова (3 країни) шкода, спосіб вчинення злочину (12 країн), час вчинення злочину (1 країна) та інші.

У статті 296 КК України, як вже було вказано, враховані і окрема форма співучасті (групою осіб), і вид множинності (рецидив), і спосіб вчинення злочину (опір та використання зброї).

У цьому контексті слід зазначити, що дещо нелогічною є конструкція ст. 284 КК Литви, а саме частина перша передбачає норму про відповідальність за злочин, а частина перша – за кримінальний проступок. Як відомо, за загальним правилом побудови кримінально-правової статті: частина перша повинна передбачати основний склад, а наступні - кваліфіковані. Тобто, кваліфікований склад повинен каратися більш суворо у порівнянні з основним. Хоча, як відомо, можливий виняток, коли стаття передбачає в різних частинах самостійні склади злочинів (наприклад ч.1 та ч.3 ст. 358 КК України). У згаданій ситуації литовський законодавець, мабуть, передбачив саме основний склад (ч.2) та кваліфікований (ч.1) у незвичній послідовності. Між іншим, аналіз ознак об'єктивної сторони складів злочину, передбачених ст. 284 КК Литви не дозволяє чітко відмежувати основний та кваліфікований склади злочинів.

Так, частина перша ст. 284 КК Литви передбачає такі форми злочинної поведінки: зухвалі дії, погрози, знущання або вандальські дії; суспільно небезпечні наслідки: порушення громадського спокою або порядку.

У свою чергу, частина друга ст. 284 КК Литви передбачає наступні форми злочинної поведінки: нецензурна лайка або неналежна поведінка; суспільно небезпечні наслідки: порушення громадського спокою або порядку.

На нашу думку, важко розмежувати саме зухвалі дії або вандальські дії – у злочині та нецензурну лайку або неналежну поведінку – у кримінальному проступку. Така конструкція норми та використання оціночних понять достатньо наближено до ч. 1 ст. 206 КК УРСР 1960 р. та ст. 173 КУпАП, тобто, до тієї минулої ситуації, коли практично було важко розмежувати відповідне адміністративне правопорушення та злочин.

Тому така конструкція ст. 284 КК Литви, очевидно, є не зовсім вдалою та потребує відповідних змін.

Проведений аналіз свідчить про продовження диференціації кримінальної відповідальності за хуліганство і врахування вітчизняним законом про кримінальну відповідальність найбільш поширених кваліфікуючих обставин, які передбачені у відповідних кодексах країн бувшого СРСР.

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ СУТНОСТІ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Луценко Юрій Васильович

здобувач кафедри кримінального права Національної академії Служби безпеки України

У підручниках кримінального права України за радянських часів надавалася значна увага засудженню особи, як невід'ємної складової кримінальної відповідальності. Зазначалося, що державне засудження (осуд) є основною ознакою (курсив мій. – Ю.Л.) кримінальної відповідальності, якою вона може і обмежитися. Зокрема підкреслювалось, що сутність кримінальної відповідальності визначається насамперед фактом державного засудження суспільно небезпечної поведінки винної особи та публічному осуді цієї особи спеціальними органами правосуддя – судами. Відповідно до чинного кримінального законодавства, як на той час, відповідальність могла бути реалізованою лише у формі засудження без призначення покарання [1, с.45-46].

Відповідна позиція відтворена і в підручниках пізнішого періоду за чинності кримінального закону 1960 р. Зокрема С.Д. Шапченко стверджував, що кримінальна відповідальність – це кримінально-правовий вид юридичної відповідальності, у межах якого здійснюється реагування держави на вчинений особою злочин та надання офіційної оцінки поведінки особи як злочинної та її самої як злочинця в обвинувальному вирокі суду. На думку автора, кримінальна відповідальність спричиняє несприятливі наслідки для злочинця, які у певному випадку можуть зводитися лише до визначення особи винною у вчиненні злочину і тим самим її осуду з боку держави, але здебільшого поєднується із застосуванням конкретного заходу кримінально-правового впливу, передбаченого кримінальним законом. До того ж, кримінальна відповідальність є формою реалізації охоронних кримінально-правових відносин, які пов'язані з учиненням злочину, виникають із моменту вступу обвинувального вироку, яким засуджується особа, у законну силу.

На підставі зазначеного автор формулює поняття кримінальної відповідальності як форми реалізації охоронних кримінально-правових відносин, пов'язаних із вчиненням злочину, як такої, що завжди полягає у державному осуді злочинця, що здійснюється судом в обвинувальному вирокі, і, як правило, втілюється в застосуванні до нього конкретних заходів кримінально-правового впливу [2, с. 73-77].

Ця ж позиція відтворюється також у підручнику з кримінального права за редакцією М.І. Бажанова, В.Я. Тація, В.В. Сташиса, виданого відповідно до чинного Кримінального кодексу (далі – КК). Наголошується на тому, що кримінальна відповідальність – це вимушене зазнавання особою, яка вчинила злочин, державного осуду, а також передбачених КК особистого, майнового або іншого характеру, що визначаються обвинувальним вирокіом суду і покладаються на винного спеціальними органами [3, с. 27]. Даному питанню належне значення надається в кримінальному законодавстві Республіки Білорусь. Саме ця концепція знайшла своє відтворення у КК цієї держави. Це єдиний з усіх КК пострадянських республік, що містить визначення кримінальної відповідальності. Так ч. 1 ст. 44 КК передбачає, що “кримінальна відповідальність виражається в засудженні від імені Республіки Білорусь за вирокіом суду особи, яка вчинила злочин, і застосування на підставі засудження покарання чи інших заходів кримінальної відповідальності відповідно до цього Кодексу” [4, с. 116]. Науковці, які не розділяють цієї концепції, вважають, що має місце підміна понять: настання кримінальної відповідальності як стадії її реалізації та самого поняття кримінальної відповідальності як об'єктивно існуючої реальності [5, с. 30]; якщо визнати, що кримінальна відповідальність є реалізованою з моменту засудження особи, то необхідно визнати і припинення кримінальних правовідносин, які є змістом кримінальної відповідальності, оскільки зміст не може існувати без своєї форми; зміст кримінальної відповідальності не є незмінним, з призначенням покарання (іншої міри кримінально-правового характеру) обсяг прав та обов'язків держави та засудженого суттєво змінюється, отже засудження є не єдиною формою кримінальної відповідальності [6, с. 16-17].

З огляду на викладене, можна дійти висновку, що у кримінальному законі поняття “кримінальна відповідальність” не розкривається, хоча і вживається досить широко.

Аналізуючи поняття “кримінальна відповідальність” не можна знайти однакове визначення (курсив мій. – Ю.Л.). У теорії кримінального права це поняття науковці трактують по-різному. У загальному вигляді позиції криміналістів щодо сутності кримінальної відповідальності можна представити так: а) як обов'язок особи не вчиняти злочинів; б) як

обов'язок особи відповідати згідно із законом за вчинений злочин; в) як реальний процес такої відповідальності.

Література:

1. Уголовное право Украинской ССР на современном этапе. Часть Общая. – К : Наукова думка, 1985.

2. Кримінальне право України. Загальна частина. Підручник для студентів юрид. Вузів і фак. / За ред.. П.С. Матишевського та ін. – К.: Юрінком Інтер, 1997.

3. Бажанов М.І., Сташис В.В., Тацій В.Я. Кримінальне право України. Підручник. Загальна частина. – К.; Харків, 2001.

4. Уголовный кодекс Республики Беларусь. – СПб.: Юридический центр Пресс. 2001.

5. Соловій Я.І. Межі кримінальної відповідальності: Дис... канд. Юрид. Наук, НАВСУ, Київ, 2004.

6. Чугуников И.И. Правоотношения и формы их реализации в уголовном праве Украины: Дисс... канд. Юрид. Наук, ОНЮА, Одесса, 2000.

ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ КВАЛІФІКУЮЧИХ ОЗНАК ЗЛОЧИНІВ, ПЕРЕДБАЧЕНИХ СТ.СТ. 152 ТА 153 КК УКРАЇНИ

Москаль Даниїл Петрович

здобувач кафедри кримінального права Київського національного університету внутрішніх справ

Як відомо, при визначенні ступеня суспільної небезпеки вчиненого злочину, а також суспільної небезпеки злочинця та ступеня його вини велике значення мають передбачені законом про кримінальну відповідальність кваліфікуючі обставини.

Кваліфікуючими ознаками згвалтування є, передбачені у частинах 2, 3 та 4 ст. 152 КК України, такі обставини: згвалтування вчинене повторно або особою, яка раніше вчинила будь-який із злочинів, передбачених статтями 153-155 цього Кодексу; згвалтування, вчинене групою осіб, або згвалтування неповнолітньої чи неповнолітнього; згвалтування, що спричинило особливо тяжкі наслідки, а також згвалтування малолітньої чи малолітнього. Кваліфікуючими ознаками насильницького задоволення статевої пристрасті неприродним способом є, встановлені у частинах 2 та 3 ст. 153 КК України, такі обставини: те саме діяння, вчинене повторно або групою осіб, або особою, яка раніше вчинила будь-який із злочинів, передбачених статтями 152 або 154 цього Кодексу, а також вчинене щодо

неповнолітньої чи неповнолітнього; те саме діяння, вчинене щодо малолітньої чи малолітнього, або якщо воно спричинило особливо тяжкі наслідки. Ці кваліфікуючі ознаки є цілком традиційними і досить ґрунтовно дослідженими у кримінально-правовій науці.

Але при цьому наш інтерес стосується, можливо нової для вітчизняного закону про кримінальну відповідальність, кваліфікуючої ознаки – вчинення сексуальних дій батьком, матір'ю або особою, що їх замінює.

Про доцільність передбачення такої ознаки свідчать такі статистичні дані: за дослідженнями НДІ МВС СРСР серед всіх засуджених за зґвалтування 8 % становлять родичі потерпілої [1, с.8]. За даними ЗМІ сексуальне насильство близьких родичів (особливо батьків) набуває загального поширення [2, с.27]. Ця проблема має багато аспектів, які пов'язані, по-перше, з латентністю цих злочинів, по-друге, таким злочином завдається величезна моральна шкода.

Латентність пов'язана з тим, що дитина не хоче скаржитися на свого батька або якщо намагається це зробити, то її не завжди прислухаються. В окремих випадках дитина може тримати це в таємниці, тому що не знає: чи це добре чи погано. Іноді, сім'я просто не бажає надавати розголосу такому факту, злякавшись громадського осуду. Моральна шкода пов'язана головним чином зі зрадою близької людини, яку дуже важко перенести навіть дорослій особі, вже не кажучи про неповнолітнього.

Викликає певні питання визначення суб'єктом такого злочину лише батьків або осіб, що їх замінюють. Для порівняння пригадаємо, що відповідно до Закону України «Про внесення змін до статей 155 та 156 Кримінального кодексу України щодо відповідальності за розбещення неповнолітніх» від 25 вересня 2008 року цей перелік був розширений щодо ч.2 ст. 155 та ч.2 ст. 156 КК України у такій редакції: «Ті самі дії, вчинені батьком, матір'ю, вітчимом, мачухою, опікуном чи піклувальником, особою, на яку покладено обов'язки щодо виховання потерпілого або піклування про нього» [3]. У судовій практиці непоодинокі випадки зґвалтування малолітніх іншими близькими родичами (братами, дядьками). Тому потрібно коло суб'єктів не обмежувати й вказаними особами, визнавши в законодавстві це наступним чином: "... вчинені батьком, матір'ю, вітчимом, мачухою, опікуном чи піклувальником, особою, на яку покладено обов'язки щодо виховання потерпілого або піклування про нього або іншими близькими родичами".

При цьому виникає дискусія щодо відмежування ч. 4 ст. 152 КК України "Зґвалтування малолітньої" і ч. 2 ст. 155 КК України "Статеві зносини з особою, яка не досягла статевої зрілості, вчинені батьком, матір'ю, вітчимом, мачухою, опікуном чи піклувальником, особою, на яку покладено обов'язки щодо виховання потерпілого або піклування про

нього”. Це пов’язано з тим, що статеві зносини, зокрема батька з малолітньою дитиною, на перший погляд, слід кваліфікувати за ч. 2 ст. 155 КК України і в той же час, не виключається можливість застосування ч. 4 ст. 152 КК України, бо малолітня особа, як правило, знаходиться в безпорадному стані, який використовує батько.

Хоча при цьому судові органи не завжди правильно дають правову оцінку вчиненому злочину. Так, “гр. О., проживаючи з дружиною та її сином, який вчився в спеціалізованій школі (діагноз – уповільнений розвиток), вчинив з ним насильницький гомосексуальний акт. Після цього гр. О неодноразово протягом двох років мав гомосексуальні стосунки з пасинком, який давав на це згоду. Суд першої інстанції кваліфікував дії О за ст. 132 КК РФ (ст. 152 КК України) тільки по першому епізоду. Всі інші статеві контакти суд визначив, як добровільні та кваліфікував за ст. 134 КК РФ (ст. 156 КК). Судова колегія Верховного Суду РФ своїм рішенням залишила вказану кваліфікацію без змін” [4, с.33].

З цим можна погодитися, бо діти, які страждають розладами психічної діяльності вельми часто опиняються потерпілими перверсивних злочинів, але при цьому із-за цікавості часто дають згоду на гомосексуальні контакти. При цьому вони, як правило, не розуміють особливостей дій сексуального характеру. Тому в теорії кримінального права справедливо вказується на необхідність кваліфікації таких дій за ч. 4 ст. 152. Але в такому разі доцільність виділення цієї кваліфікуючої ознаки в складі зґвалтування, звичайно, зростає.

На нашу думку, слід передбачити в ч. 4 ст. 152 і ч. 3 ст. 153 КК України таку кваліфікуючу ознаку.

Література:

1. Сущенко Ю.К. Ответственность за половые преступления против несовершеннолетних по советскому уголовному праву: Автореф. дис.... канд. юрид. наук. Саратов, 1967. – 17 с.
2. Маевна Е. Паповина // Московский комсомолец. – 5-12 февр. – 2003. – С. 27.
3. Закон України "Про внесення змін до статей 155 та 156 Кримінального кодексу України щодо відповідальності за розбещення неповнолітніх² від 25 вересня 2008 р. // Голос України. – 15 жовтня 2008. - № 196.
4. Конева М.А. Проблемы отграничения насильственных действий сексуального характера от смежных составов // Российский следователь. – М. – 2003. - № 1. – С. 33-36.

КОМП'ЮТЕРНА ІНФОРМАЦІЯ ЯК ПРЕДМЕТ ЗЛОЧИНІВ, ПЕРЕДБАЧЕНИХ СТАТТЯМИ 361-363¹ КК УКРАЇНИ

Плугатир Максим Віталійович

ад'юнкт кафедри кримінального права Київського національного університету внутрішніх справ

Дослідженню предмета злочину завжди приділялась багато уваги і стосовно його визначення мають місце різні погляди науковців. Що, як наслідок, викликає дослідження комп'ютерної інформації (далі - КІ) як предмету злочинів, передбачених статтями 361-363¹ КК України та вимагає вирішення низки проблемних питань. Аналіз інформації, як явища об'єктивного світу, викликає питання про її матеріальність та можливість визнання предметом злочину. Так О.Е. Радутний вважає, що "...визнання інформації предметом злочину суперечить визначенню предмета злочину, яке поділяється більшістю вчених..." та вказує на потребу розширення поняття предмета злочину, розуміючи під ним речі або інші явища об'єктивного світу [1, с. 84-87].

Наприклад, Н.А. Розенфельд визначає КІ "віртуальним" предметом, під яким "...слід розуміти такий предмет об'єктивного світу, який створений за допомогою спеціальних методів та (або) способів, є фізично відсутнім, але має зовнішнє представлення, або може набути такого представлення, за допомогою спеціальних методів або способів впливу" [2, с. 58-59]. Д.С. Азаров пропонує поділити на дві частини все, що можна розглядати в якості предмета злочинів у сфері КІ: 1) те, що є речами матеріального світу (носії КІ тощо); 2) явища, певні утворення, питання матеріальності яких неоднозначне і потребує аналізу, куди і відносить КІ [3, с. 71-72]. М.В. Карчевський визначає специфіку КІ в неможливості віднесення її до матеріальних або нематеріальних предметів [4, с. 58-59].

Ми в свою чергу пропонуємо в якості предмета досліджуваних злочинів визнавати КІ, як річ матеріального світу. Зазначене ґрунтується на аналізі джерел, що дозволяють дійти висновку про можливість визнання КІ в якості предмета злочину, без участі у дискусії щодо визнання її "матеріальним предметом або нематеріальним об'єктом" [5, с. 13], об'єктивно існуючим явищем чи утворенням, [3, с. 87; 4, с. 4] річчю або явищем матеріального світу [6, с. 74]. Тому ми підтримуємо позицію В.В. Кузнецова відносно можливості визнання КІ предметом матеріального світу. Ним наведено аргумент, що останню, на відміну від ідеального предмету, можна знищити та пошкодити [7, с. 86]. На матеріальність КІ також вказує і текст Розділу XVI Особливої частини КК України. З нього випливає, що така інформація може витікати, втрачатись, підроблюватись, блокуватись, використовуватись,

розповсюджуватись, збуватись, зберігатись, змінюватись, знищуватись, перехоплюватись, копіюватись, оброблюватись [8, с. 137-140]. Отже ми вбачаємо за доцільне додати до наведених В.В. Кузнецовим аргументів перераховані дії відносно КІ. Останні навряд чи можуть впливати на ідеальний предмет, що дає підстави стверджувати про матеріальність КІ. Наведене підтверджується криміналістичними та кримінально-процесуальними дослідженнями. Вченими зазначається, що матеріальні сліди несанкціонованого доступу залишаються на магнітних носіях інформації і відображають зміни в інформації, що зберігається, а також зазначені носії можуть нести сліди знищення чи модифікації інформації [9, с. 51], а О.І. Котляревський та Д.М. Киценко розглядають КІ як речовий доказ у кримінальній справі [10, с. 70-79]. Як відомо лише матеріальні предмети можуть залишати сліди або бути речовими доказами.

Визначившись з матеріальністю КІ, слід згадати, що пропозиція стосовно визнання її предметом досліджуваних злочинів може бути поставлена під сумнів, оскільки в КК України відсутня вказівка на неї. Закріплена замість цього вказівка на інформацію, що обробляється в ЕОМ (комп'ютерах), АС та комп'ютерних мережах або пересилається каналами електрозв'язку [8, с.137-140], як на предмет досліджуваних злочинів є досить невдалою. Звісно окремі науковці, досліджуючи розділ XVI Особливої частини КК України, визначають предметом відповідних злочинів саме таку інформацію [5, с.947, 950]. Проте ми погоджуємось з Д.С. Азаровим щодо необхідності нормативно-правового визнання саме КІ предметом досліджуваних злочинів [3, с.77].

Дослідження КІ дає підстави стверджувати про необхідність її визнання предметом злочинів, передбачених Розділом XVI Особливої частини КК України. Це має бути відображене відповідним чином в законі про кримінальну відповідальність, що полягає в заміні терміну “інформація, що обробляється в ЕОМ (комп'ютерах), АС та комп'ютерних мережах або пересилається каналами електрозв'язку” терміном “комп'ютерна інформація”. Застосування запропонованого нами терміну відповідатиме об'єкту злочинів, передбачених статтями 361-363¹ КК України, та дозволить уникнути їх конкуренції з іншими кримінально-правовими нормами.

Література:

1. Радутний О.Е. Кримінальна відповідальність за незаконне збирання, використання та розголошення відомостей, що становлять комерційну таємницю (аналіз складів злочинів): Дисертація к-та юрид. наук: 12.00.08 / Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого. – Х., 2002. – 240 с.

2. Розенфельд Н.А. Кримінально-правова характеристика незаконного втручання в роботу електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж: Дисертація... канд. юрид. наук: 12.00.08 / Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. – К., 2003. – 222 с.
3. Азаров Д.С. Злочини у сфері комп'ютерної інформації (кримінально-правове дослідження): Монографія. – К.: Атіка, 2007. – 304 с.
4. Карчевський М.В. Кримінальна відповідальність за незаконне втручання в роботу електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж (аналіз складу злочину): Дисертація канд. юрид. наук: 12.00.08 / Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. – Х., 2003 – 175 с.
5. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. – 4-те вид., переробл. та доповн. / За ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. – К.: Юридична думка, 2007. – 1184 с.
6. Орлов С.О. Кримінально-правова охорона інформації в комп'ютерних системах та телекомунікаційних мережах: Дисертація канд. юрид. наук: 12.00.08 / Національний університет внутрішніх справ. – Х., 2004, – 213 с.
7. Кузнєцов В.В. Комп'ютерна інформація як предмет крадіжки // Право України. – 1999. – № 7. – С.85-88.
8. Кримінальний кодекс України: Чинне законодавство зі змінами та доповненнями станом на 20 лютого 2007 року: (відповідає офіц. текстові). – К.: ПАЛИВОДА А.В., 2007. – 176 с.
9. Виявлення та розслідування злочинів, що вчиняються у сфері інформаційних технологій: Науково-практичний посібник / Б.В. Романюк, В.Д. Гавловський, М.В. Гуцалюк, В.М. Бутузов; За заг.ред. проф. Я.Ю. Кондратьєва. – К.: ПАЛИВОДА А.В., 2004. – 144 с.
10. Котляревський О.І., Киценко Д.М. Комп'ютерна інформація як речовий доказ у кримінальній справі // Інформаційні технології та захист інформації: Збірник наукових праць / Запорізький юридичний інститут; Запорізький інститут економіки та інформаційних технологій. – Запоріжжя. – 1998. – №2. – С. 70-79.

ВІДПОВІДНІСТЬ НОРМ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ МІЖНАРОДНИМ СТАНДАРТАМ З ПРАВ ЛЮДИНИ І ПОВОДЖЕННЯ ІЗ ЗАСУДЖЕНИМИ

Рудник Тетяна Вікторівна

ад'юнкт кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Київського національного університету внутрішніх справ

В умовах побудови правової демократичної держави проблема прискорення реформування кримінально-виконавчої системи, її олюднення та приведення у відповідність до міжнародних стандартів з прав людини і поведження із засудженими має досить велику актуальність. Разом з тим законодавство кримінально-правового комплексу недостатньо враховує основні положення Конституції України, міжнародних норм, особливо у сфері виконання і відбування покарання у виді позбавлення волі.

Увага міжнародно-правовим стандартам в сфері виконання кримінальних покарань почала приділятися порівняно недавно в Україні. Це стосується і впровадження їх в законодавство і практику діяльності органів і установ виконання покарань. За радянських часів, як показує дослідження, вони майже не висвітлювались в науковій літературі, за виключенням окремих статей О.І. Бажанова, І.Б.Ускової, Н.А.Стручкова та інших. Були відсутні норми щодо обов'язковості приведення радянського законодавства, в тому числі у сфері виконання кримінальних покарань, у відповідність з міжнародними стандартами. Склалася ситуація, коли існували і застосовувались норми, що суперечили численним міжнародним документам, ратифікованим СРСР [1 ; С. 6]. У 1989 році в Україні вперше були зроблені витяги з Мінімальних стандартних правил поведження з ув'язненими і опубліковані в якості рекомендацій працівникам виправно-трудоустанов [2; С. 30-39].

Після проголошення незалежності ситуація з імплементацією міжнародних стандартів щодо поведження із засудженими у законодавство України почала змінюватись. В ч.1 ст.9 Конституції України закріплено, що всі міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства. На відповідність положень Кримінально-виконавчого кодексу України 2003 року (далі КВК) Основному Закону у ст. 2 встановлюється, що кримінально-виконавче законодавство складається з чинних міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України (Виправно-трудоустанов України не містив такої статті). Закон України «Про міжнародні договори України» закріплює, якщо міжнародним договором України, який набрав чинності в

установленому порядку, встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені у відповідному акті законодавства України, то застосовуються правила міжнародного договору. Ч.1 ст.1 КВК містить положення, що метою кримінально-виконавчого законодавства є «запобігання тортурам та нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню із засудженими», це впливає з Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження й покарання. Ст. 8 КВК України визначає, що засуджені мають право на гуманне ставлення до себе, повагу гідності, властивої людській особистості. Важливими, з точки зору гуманізму, є положення КВК ч.2 ст.7 про те, що держава бачить у засудженому перш за все людину, наділену правами і обов'язками; ч.2 ст. 102 КВК положення, що «режим у колоніях має зводити до мінімуму різницю між умовами життя в колонії і на свободі, що повинно сприяти підвищенню відповідальності засуджених за свою поведінку і усвідомленню людської гідності». Як бачимо, ці положення спрямовані на гуманізацію кримінально-виконавчої системи України і відповідають міжнародним стандартам з прав людини. Однак, національне законодавство потребує подальшого дослідження, так як не повною мірою відповідає таким стандартам, а також існують проблеми щодо практичної його реалізації. Хоча КВК і повинен засновуватись на Конституції і загально визначених принципах і нормах міжнародного права, орієнтувати правозастосовчу практику на необхідності дотримання принципів законності, рівності, гуманізму і враховувати їх у правотворчій діяльності, ми бачимо багато недоліків і проблем в цьому напрямі. Серед них, незрозумілим є відсутність у Кодексі (зокрема в ст.2 КВК) вказівки на те, що він засновується на Конституції України?! [3 ; С.6] У зв'язку з цим, вважаємо за необхідне прийняти відповідні зміни і виправити ситуацію.

Міжнародно-правові акти, до яких Україна приєдналася, закріплюють гуманне поводження з засудженими, але практично, попри декларації такого поводження, воно і досі залишається принизливим, негуманним. Таким чином, відповідність норм кримінально-виконавчого законодавства України міжнародним стандартам з прав людини і поводження із ув'язненими є, в більшій мірі, деклараціями. Існують проблеми практичної реалізації декларованих в законодавстві прав засуджених, задоволення яких засвідчує дійсне виконання країною зобов'язань поважати людську гідність засудженого, зокрема: декларується право засудженого на особисту безпеку (колонійська система з відділеннями по 75-130 осіб та колоніями місткістю від 750 до 3000 осіб не може його забезпечити); забезпечення відповідним житлом (норма житлової (камерної) площі складає в середньому три квадратні метри на особу, а в європейських країнах – 8-12 кв.м. на одного

ув'язненого); медичне забезпечення (нестача медикаментів, медичного обладнання. Особливо гострими є проблеми захворюваності та смертності засуджених, передусім на туберкульоз, серцево-судинні хвороби, психічні відхилення); забезпечення трудової зайнятості засуджених (непрацюючі в місцях позбавлення волі не мають заробітку і, таким чином, позбавлені можливості придбавати продукти харчування, предмети першої необхідності, отримувати додаткові медичні послуги) та інше. [4 ; С. 564] Таким чином, викликає стурбованість стан поведження із зазначеними особами в Україні, стан практичної реалізації міжнародно-правових стандартів з прав людини і поведження із засудженими. Існує велика розбіжність між фактичною ситуацією щодо поведження із засудженими до позбавлення волі і теоретичними положеннями міжнародних стандартів та національного законодавства з цих питань.

З метою приведення кримінально-виконавчого законодавства і системи до міжнародно-правових стандартів і соціальних цінностей цивілізованого суспільства пропонується:

– внести зміни до Кримінально-виконавчого кодексу з метою приведення його

норм у відповідність з Конституцією і міжнародно-правовими актами;

– розробити концепцію поведження із засудженими (ув'язненими) до позбавлення волі в Україні;

– необхідне олюднення процесу виконання і відбування покарання у виді позбавлення волі і поведження із засудженими. Для цього повинні враховуватися принципи, що впливають із міжнародно-правових стандартів з прав людини і поведження із засудженими, які мають бути чітким орієнтиром для розвитку законодавства та правозастосовчої діяльності.

Література:

1. Львовчкін В.А. Нормативно-правові та організаційні засади забезпечення реалізації в Україні міжнародних стандартів з прав і свобод засуджених до позбавлення волі: Автореф.дис... канд. юрид. наук. – К., 2002. – С. 6

2. Отрицательные последствия применения уголовного наказания в виде лишения свободы и комплексный подход и их нейтрализация / Методические рекомендации в помощь практическим работникам исправительно-трудовых учреждений. – К. – ГУИД МВД УССР – 1989 – С.30 – 39.

3. Кримінально-виконавче законодавство України. Кримінально-виконавчий кодекс України. Нормативно-правові акти / Упоряд.: В.С. Ковальський, Ю.М. Хахуда. – К.: Юрінком Інтер, 2005. – 432 с.

4. Т.В. Рудник. Принцип гуманізму в міжнародних стандартах і в поводженні із засудженими до позбавлення волі // Держава і право: Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки. Випуск 41. – К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2008. – С. 564

ОКРЕМІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЩОДО ЗАПОБІЖНОГО ЗАХОДУ - ВЗЯТТЯ ПІД ВАРТУ

Тесельський П.І.

викладач кафедри кримінального права і процесу та криміналістики юридичного факультету Тернопільського національного економічного університету

Побудова правової держави, розвиток її демократичних засад мають супроводжуватися системним переглядом існуючих і введенням нових правових норм. Перш за все це стосується такої галузі вітчизняного законодавства, як кримінальний процес. Більшість же норм чинного Кримінально-процесуального кодексу (КПК) України не врегульовує питання, що виникають під час досудового слідства та розгляду справи в суді.

Останні зміни, внесені до КПК, лише частково розв'язали ці проблеми, відклавши їх остаточне вирішення. Врешті це негативно позначається в першу чергу на дотриманні прав, свобод та законних інтересів громадян — суб'єктів кримінально-процесуальної діяльності. Так, зокрема це стосується підозрюваного, обвинуваченого та підсудного [1].

На мою думку, виняткової уваги та докорінного реформування потребують норми КПК, що визначають підстави й порядок застосування заходів процесуального примусу, особливо запобіжних заходів. Оскільки саме ці норми встановлюють певні обмеження прав і свобод підозрюваного, обвинуваченого або підсудного під час досудового слідства й розгляду справи в суді. Крім того, саме з цими нормами пов'язана найбільша кількість порушень кримінально-процесуального законодавства.

З досить значної кількості запобіжних заходів, як на мене, особливий науковий і практичний інтерес становить взяття під варту — найбільш суворий захід процесуального примусу. З 2001 р., згідно з КПК України, взяття під варту як запобіжний захід застосовується, як правило, в справах про злочини, за які закон передбачає покарання у вигляді позбавлення волі на строк понад три роки. У виняткових випадках цей запобіжний захід може бути застосовано в справах про злочини, за які закон

передбачає покарання у вигляді позбавлення волі й на строк не більше трьох років. При цьому остаточне рішення як про взяття особи під варту, так і про утримання її під вартою протягом півтора року приймає суд. Безперечно, це крок уперед, крок до гуманізації кримінально-процесуального законодавства. Проте на практиці, на жаль, виняток превалює над загальним правилом [3].

Вивчення практики застосування цього запобіжного заходу працівниками правоохоронних органів дозволяє стверджувати, що сьогодні склалася негативна тенденція його безпідставного застосування до осіб, підозрюваних чи обвинувачених у вчиненні злочину. Крім того, при взятті під варту практично не враховуються вік особи, стан її здоров'я, сімейний стан, наявність роботи й постійного місця проживання та інші обставини, передбачені КПК України. Насправді беруться до уваги визнання або невизнання підозрюваним, обвинуваченим чи підсудним своєї вини у вчиненні злочину, наявність у минулому судимостей або проживання не за місцем провадження досудового слідства. І це відбувається незважаючи на те, що в прийнятті рішення про застосування запобіжного заходу беруть участь водночас три правоохоронних органа України - орган дізнання (або досудового слідства), прокуратура та суд.

Взяття під варту як захід процесуального примусу, що має превентивний характер, по суті став досить ефективним механізмом впливу на підозрюваного, обвинуваченого або підсудного. Адже обрання саме такого заходу ставить підозрюваного, обвинуваченого чи підсудного в скрутне становище й, між іншим, суттєво впливає на психічний стан особи.

Як результат, в останні роки в Україні, за офіційними даними, утримування під вартою як запобіжний захід застосовується до 45 % осіб, які підозрюються чи звинувачуються у вчиненні злочинів, у тому числі злочинів, які не є тяжкими й особливо тяжкими.

Оскільки під час провадження досудового слідства може виникнути необхідність взяття під варту особи, незважаючи на її надзвичайно похилий вік та поганий стан здоров'я, в законі слід передбачити й таку ситуацію. На мою думку, потрібно ввести норму, яка передбачала б, що до осіб, які досягли вісімдесятирічного віку, інвалідів першої групи або осіб, які мають особливо тяжкі хвороби, взяття під варту може застосовуватися лише у випадку обвинувачення у вчиненні особливо тяжкого злочину [4].

Потрібно також чітко визначити випадки застосування такого запобіжного заходу в якості винятку до підозрюваних або обвинувачених у справах про злочини середньої тяжкості. На мою думку, це може бути кілька випадків - коли особа не має постійного місця проживання або якщо до особи попередньо був застосований запобіжний захід у вигляді застави, проте заставаодавець відмовився від взятих на себе зобов'язань

або підозрюваний, обвинувачений, підсудний порушив взяті на себе відповідні зобов'язання. Те саме стосується випадків, коли до особи попередньо був застосований запобіжний захід у вигляді підписки про невиїзд, особистої поруки, поруки громадської організації або трудового колективу, нагляду командування військової частини, але підозрюваний, обвинувачений чи підсудний порушив своє зобов'язання не відлучатися з місця постійного проживання або з місця тимчасового знаходження без дозволу слідчого, або поручителя (командування військової частини) не змогли забезпечити належну поведінку та явку підозрюваного, обвинуваченого, підсудного за викликом до органу дізнання, слідчого, прокурора чи суду [2].

Слід зазначити, що чинний КПК України не враховує відмінностей між різними категоріями злочинів у питанні про можливість утримання особи під вартою протягом багатьох місяців. Переконалий, що максимальний термін утримання особи під вартою (чотири, дев'ять або вісімнадцять місяців) має перебувати в прямій залежності від вчиненого злочину - середньої тяжкості, тяжкий чи особливо тяжкий, – і від того, чи є цей злочин навмисним або необережним. Адже не можна допускати, щоб особу, яка вчинила через необережність злочин середньої тяжкості, могли утримувати під вартою півтора роки.

Варто зазначити, що чітке визначення підстав обрання запобіжного заходу у вигляді взяття під варту не вплине негативно на повноту, всебічність та об'єктивність досудового слідства. Навпаки, це дисциплінує працівників органів дізнання, досудового слідства, прокуратури й суду, змусить їх більш відповідально ставитися як до збирання доказів у кримінальних справах, так і до прав, свобод і законних інтересів учасників кримінального судочинства. Як кажуть, Закон державу держить.

Література:

1. Кримінально – процесуальний кодекс України. Науково – практичний коментар. За заг. ред. В.Т. Маляренка, В.Г. Гончаренка – вид. п'яте, перероблене та доповнене – К.: "Юрисконсульт", КНТ. – 2008. – 896 с.
2. Ключков В.Г. Судовий контроль законності та обґрунтованості застосування запобіжного заходу - взяття під варту: Автореф. - К., 1998.- с. 3,6.
3. Кітура А. Взяття під варту та продовження строків тримання під вартою //Вісник прокуратури. - 2002. - №5. - с. 60.
4. Черечукіна Л. Заарештовувати чи помилувати: кому вирішувати? //Дзеркало тижня, №42(517) від 16 жовтня 2004 року. - с.6.
5. С.М. Міщенко, С.А.Солоткий. Взяття під варту та продовження строків тримання під вартою на стадіях дізнання і досудового слідства. Вісник Верховного Суду України - 2003 - №5(39), с.44.

**ДОВІРА ЯК КЛЮЧОВИЙ ФАКТОР У ЗДІЙСНЕННІ
СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ**

Вегерук Альона Миколаївна

студентка Чернівецького національного університету ім. Ю.Федьковича

Страховання життя посідає важливе місце серед інших видів страхування, що пов'язано саме з його сутністю, адже найважливішим для людини є її життя.

Страховання життя завжди розглядалося як вигідне вкладення грошей. Страховальник (застрахований) за договором страхування життя може розраховувати на страхову суму або пенсію як у разі смерті застрахованої особи, так і в разі її дожиття до закінчення договору, що є засобом накопичення коштів. Страховання життя може виступати і в якості своєрідного захисту спадщини страховальника, оскільки дає йому змогу передбачити наслідки своєї смерті для близьких і визначити частку спадщини, що призначається кожному з них. Отже, страхування життя сприяє полегшенню передачі майна, створенню грошових фондів для різних цілей.

Як свідчить досвід іноземних країн, динаміка ринку страхування життя визначається такими основними факторами: рівнем добробуту населення, розвитком альтернативних фінансових інститутів, попереднім досвідом страхування життя населення, доступністю якісних страхових продуктів, загальних темпів і тенденцій становлення ринку страхових послуг загалом.

На жаль, страхування життя на національному ринку страхових послуг становить найменшу частку (0,5%), тоді як у західноєвропейських країнах цей показник досягає 40% [1]. Кількість діючих страхових компаній «Life» станом на 31.03.2008 становила 69. Втім основні показники діяльності страхових компаній в Україні за останні роки мають позитивну тенденцію: чисті надходження страхових платежів (премій, внесків) зі страхування життя збільшилися за останній 2007 рік на 74%, що становило 783406,8 тис. грн., а рівень чистих страхових виплат за 1 квартал 2008 року порівняно із 1 кварталом 2007 року зріс на 38,5%. [4]

Негативним залишається той факт, що питома вага чистих премій зі страхування життя у відношенні до загальних валових премій по ринку залишається на досить низькому рівні, близько 5%, у той час коли на інші види страхування припадає 95% чистих премій. Рівень страхових виплат

становить лише 3%, тоді як за іншими видами страхування за останній 2007 рік – 33,4% [4].

Проведений короткий аналіз ринку страхових послуг свідчить про те, що страхування життя в Україні знаходиться ще на дуже низькому рівні розвитку, навіть порівняно з іншими видами страхування. Основною причиною стримування розвитку страхування життя, на нашу думку, є саме недовіра населення до страхових компаній. Першим ударом по репутації страхових компаній стали борги колишнього Держстраху перед населенням, які утворилися в результаті вилучення у нього 3,8 млрд. карбованців (59%) із суми страхових резервів у бюджет колишнього СРСР. Однак страхові резерви в сумі 2,6 млрд. карбованців (41%), які залишилися в Україні, не були повернуті страхувальникам. Ці кошти було витрачено на покриття дефіциту бюджету в зв'язку з проведенням політики лібералізації цін. Кабмін України виділив усього лише 4,6 млн. грн. (0,06%) на покриття заборгованості перед громадянами. Але витрачання навіть цих незначних за обсягом коштів здійснювалося неефективно. правонаступник Держстраху НАСК «Оранта», отримавши зазначені кошти, тривалий час не погашала заборгованість, а зберігала їх на банківських рахунках, отримуючи додатковий прибуток із «повітря» і породжуючи недовіру громадян як до своєї репутації, так і до страхування в цілому.

Наступним ударом по довірі до страхування стала масштабна нелегальна діяльність закордонних страховиків типу Safe (Save) Invest, Medlife та інших, які у середині 90-х років за потурання державних органів нагляду зібрали з українських громадян сотні мільйонів доларів і зникли. Як наслідок, у суспільстві сформувався досить значний рівень недовіри до страховиків.

За роки незалежності України було зроблено чимало кроків для відновлення довіри населення до ринку страхування та його розвитку. Такими заходами були: прийняття Закону України «Про страхування», який одразу визначав страхування життя як окрему галузь, у 2003 році великим поштовхом стало прийняття податкових пільг щодо групового страхування життя за рахунок коштів працедавця, з віднесенням таких сум на валові витрати, а у 2004 році подібні податкові пільги були встановлені для фізичних осіб. Також важливим кроком у розвитку страхування життя став старт пенсійної реформи, в якій страхуванню життя відводиться солідна роль. А внаслідок скасування обмежень на участь в ньому іноземного капіталу на ринку з'явилося багато іноземних інвесторів.

Галузь страхування життя відіграє важливу роль у вирішенні питань соціального та пенсійного забезпечення. Кошти, що отримують страховики зі страхування життя, є надійним джерелом дешевих та довгострокових інвестиційних ресурсів, які так необхідні для розвитку

всієї економіки України, а особливо високотехнологічних, наукомістких проектів.

За сімнадцять років трансформації в Україні довіра до цих фінансових установ почала поступово відроджуватися. Люди понесли свої заощадження в банки, виникли відносини змагальної конкуренції, зокрема за кращі умови розміщення депозитів, зменшився рівень ризику.

Література:

1. Гутко Л. Проблеми розвитку національного страхового ринку в Україні // *Фінанси України*. – 2003. – № 11.
2. Парнюк В. Про деякі актуальні питання розвитку страхування в Україні // *Економіка України*. – 2005. – № 8.
3. Стаховський Д. Ринок страхування життя: проблеми залишаються // *Галицькі контракти*. – 2003. – № 5.
4. Офіційний сайт Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг // www.dfp.gov.ua

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ П.4 Ч.1 СТ.311 ЦПК

Овчаренко Антон Сергійович

студент Національної юридичної академії України ім. Ярослава Мудрого

За статистикою, вирішення питання про права та обов'язки осіб, які не беруть участь у справі, посідає перше місце за поширеністю серед підстав для скасування рішення та передачі справи на новий розгляд у апеляційному провадженні (у 2007 році вона сягала 43% серед усіх підстав) [1, с.33].

Питання щодо практичного застосування розглядової підстави у сукупності із іншими висвітлено у статті Яцини В.Б. „Огляд судової практики щодо скасування рішень суду першої інстанції з направленням справи на новий розгляд” [2]. Метою ж даної роботи є аналіз вищезгаданої підстави, виділення конкретних проблем, які виникають у зв'язку із її застосуванням і надання пропозицій щодо шляхів їх вирішення.

До прийняття чинного ЦПК серед суб'єктів апеляційного оскарження не значились особи, які не брали участі у справі, якщо суд вирішив питання про їх права та обов'язки. Хоча на практиці ці суб'єкти зверталися з апеляційною скаргою. Суди ж апеляційних інстанцій приймали такі скарги, аргументуючи свою точку зору посиланням на ст.55 Конституції України (як на норму прямої дії) та на п.4 ст.307 ЦПК 1963 р. (скасування рішення суду й передача справи на новий розгляд у випадку вирішення судом питання про права й обов'язків осіб, які не були залучені

до участі у справі) [3, с.99]. І це видавалося правильною, хоча складною і неоднозначною процедурою. Тому у наукових колах не одноразово з'являлися пропозиції прямо передбачити цих суб'єктів у новому ЦПК [3, с.100]. Це було зроблено з веденням у дію чинного ЦПК у статті 292 вказаного нормативного акту.

Вважаємо за доцільне висловити окремі міркування з приводу застосування п.4 ч.1 ст.311 ЦПК.

По-перше, слід розглянути об'єктивні причини для застосування даної норми. Не можна не погодитися із доводами Яцини В.Б., яка вважає, що оскільки у разі відмови у задоволенні позову питання про права та обов'язки не вирішуються, тобто не встановлюються та не змінюються, то за таких випадків у апеляційного суду немає підстав для застосування приписів вищезазначеної норми ЦПК.

Так, змістом права на судовий захист, яке має універсальний характер, є об'єктивна спроможність зацікавлених осіб, у тому числі тих, які не були залучені до участі у справі, на звернення до суду за захистом своїх прав і свобод, порушених певним судовим рішенням. Зацікавлені особи, які не брали участі у справах, якщо відмовлено у задоволенні позову, також не позбавлені права подати самостійний позов до суду першої інстанції. При цьому судові рішення про відмову у задоволенні позову, яке було винесене без їх участі, з огляду на інший склад осіб, які беруть участь у справі, відповідно до приписів ч. 3 ст. 61 ЦПК України не буде мати в іншій справі преюдиційного значення [2, с.57].

Відносно застосування приписів ЦПК щодо оскарження судових ухвал у ситуації, що розглядається, Радзівський Ю. зазначає, що згідно ч.2 ст.292 ЦПК ухвала суду першої інстанції оскаржується в апеляційному порядку окремо від рішення суду у випадках, передбачених статтею 293 цього Кодексу. При цьому ні стаття 293 ні інші статті ЦПК прямо не передбачають право осіб, які не є учасниками процесу, на апеляційне оскарження ухвал судів першої інстанції, які стосуються прав та обов'язків таких осіб [4, с.17]. Слід зазначити, що вказаний висновок, як уявляється, з'явився в результаті аналізу того законодавчого припису, що чинний ЦПК містить некоректне визначення форм судових рішень. Якщо раніше існувало 2 форми судових постанов (рішення та ухвала), то нині за ст.208 ЦПК є 2 форми судового рішення – рішення та ухвала. Тому твердження даного автору слід визнати такими, що потребують уточнень.

По-друге, що стосується суб'єктів подання скарг. Безумовно, виходячи із змісту п.4 ч.1 ст.311, ст.292 ЦПК порушення судом своїм рішенням прав та обов'язків цих суб'єктів (а саме осіб, які не брали участь у справі, якщо суд вирішив питання про їх права та обов'язки) є одним із оціночних понять у цивільному процесі. Дійсно, закон не містить критерію розмежування осіб, щодо прав/обов'язків яких вирішено чи не

вирішено питання судом. Тому вноситься пропозиція доктринального вироблення критерію поділу таких осіб на належних та неналежних в залежності від наявності у них інтересу у результаті розгляду справи.

По-третє, що стосується самої процедури апеляційного розгляду цих категорій скарг. В.Б. Яцина пропонує надати можливість особам, питання про права та обов'язки яких суд першої інстанції вирішив без залучення їх до розгляду справи, в апеляційному порядку захистити свої права та інтереси без повернення справи на новий розгляд до суду першої інстанції [2, с.67]. З цією позицією можна погодитися лише частково, адже в такому разі судом першої інстанції, який вирішує справу по суті, буде виступати апеляційний суд, що протирічить ст.107 ЦПК.

Література:

1. Стан здійснення судочинства судами загальної юрисдикції // Вісник Верховного суду України. – 2008. – №7(95). – с.32-40.

2. Яцина В.Б. Огляд судової практики щодо скасування рішень суду першої інстанції з направленням справи на новий розгляд // Актуальні питання цивільного та господарського права. – 2007. – №1. – с.54-65.

3. Гусаров К.В. Суб'єкти права апеляційного оскарження у цивільному процесі // Проблеми законності. Вип. 65: Респ. між від. наук. збірн. – Х. НЮАУ, 2003. – с.94-101.

4. Радзиевский Ю. Право на обжалование: третий лишний? Обжалование определений суда первой инстанции в апелляционном порядке лицами, не принимавшими участия в рассмотрении дела // Юридическая практика. – 2007. - №34 (23 августа). – с.17.

**ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ ЗА
ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИМ КОНТРАКТОМ**

Бабак Ольга Анатоліївна

аспірантка Інституту економіко-правових досліджень НАН України

Згідно із законом України „Про зовнішньоекономічну діяльність” від 16 квітня 1991 р. (далі – Закон про ЗЕД) всі суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності та іноземні суб'єкти господарської діяльності несуть відповідальність за порушення цього або пов'язаних з ним законів України та/або своїх зобов'язань, які випливають з договорів (контрактів), тільки на умовах, встановлених законодавством України. Згідно із статтею 216 Господарського кодексу України (далі – ГК) учасники господарських відносин несуть господарсько-правову відповідальність за правопорушення у сфері господарювання шляхом застосування до правопорушників господарських санкцій на підставах і в порядку, передбачених цим Кодексом, іншими законами та договорами.

Оскільки зовнішньоекономічна діяльність є господарсько-правовою, то до суб'єктів господарювання за правопорушення умов зовнішньоекономічного контракту (договору) застосовується господарсько-правова відповідальність, зазначена у статті 216 ГК України. Відповідальність за зовнішньоекономічним договором у господарському праві поділяється на договірну та позадоговірну, які розрізняються за підставами виникнення прав та обов'язків, за порушення яких встановлена відповідальність.

Договірною вважається відповідальність у формі відшкодування збитків, сплати неустойки, втрати завдатку чи суб'єктивного права за невиконання або неналежне виконання зобов'язання, яке виникло з договору [1, с.86].

Важливим є той факт, що не є договірною відповідальність у випадку, коли сторони перебувають у договірних відносинах, але заподіяння шкоди однією із сторін іншій стороні не пов'язано з виконанням зобов'язання, що випливає з цього договору (п. 2 роз'яснення президії Вищого арбітражного суду України „Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних з відшкодуванням шкоди” від 1 квітня 1994 р. № 02-5/215) [2, с.114].

Закон про ЗЕД у статті 33 передбачає види відповідальності. Це майнова та кримінальна. Майнова відповідальність застосовується у формі матеріального відшкодування прямих, побічних збитків, упущеної вигоди, матеріального відшкодування моральної шкоди, а також майнових

санкцій. За порушення суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності або іноземними суб'єктами господарської діяльності цього або пов'язаних з ним законів України, що призвели до виникнення збитків, втрати вигоди та/або моральної шкоди у інших таких суб'єктів або держави, суб'єкти, що порушили закон, несуть матеріальну відповідальність у повному обсязі. Важливим є той факт, що наведена норма притягує до майнової відповідальності тільки за порушення суб'єктами ЗЕД законів України, та не містить вказівки на порушення зовнішньоекономічного контракту.

Якщо такий захід як майнові санкції містяться у контракті, він вважається засобом впливу стороною за договором, та завжди направлений на захист майнових прав контрагентів. Але згідно з ГК потерпіла сторона має право на відшкодування збитків незалежно від того, чи є застереження про це в договорі. Загальним принципом цієї відповідальності є державна забезпеченість застосування передбачених договором чи законом майнових чи інших господарських санкцій. А поєднання майнових та примусових засобів держави за правопорушення господарського законодавства суб'єктами ЗЕД є господарським видом відповідальності. Тому доцільно було б замінити „майновий” вид відповідальності суб'єктів ЗЕД на „господарсько-правовий”.

У п. 9 ст. 92 Конституції України зазначено, що виключно законами України визначаються засади зовнішньоекономічних відносин, ЗЕД, митної справи. Також виключно законами України, відповідно до п. 22 зазначеної норми визначаються засади цивільно-правової відповідальності, діяння, які є злочинами, адміністративними або дисциплінарними правопорушеннями, та відповідальність за них.

Відсутність у цьому переліку „господарсько-правового” виду відповідальності пояснюється тим, що цей вид юридичної відповідальності на час прийняття Конституції України знаходився в стадії емпіричного формування – розроблення та прийняття ряду нормативних актів, які визначають механізм господарювання, регулювання економіки і соціальної сфери, організації фінансово-бюджетної та грошової систем України [3, с.57].

Законом про ЗЕД передбачено, що суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності несуть відповідальність у видах та формах, передбачених статтями 33 і 37 цього Закону, іншими законами України та/або зовнішньоекономічними договорами (контрактами). Важливим є той факт, що стаття 36 Закону про ЗЕД зазначає, що зовнішньоекономічними договорами (контрактами) може визначатися порядок притягнення до цивільно-правової відповідальності, здійснення такої відповідальності та звільнення від неї. Слід зазначити, що цивільно-правова відповідальність серед видів відповідальності у ЗЕД статтею 33 наведеного Закону зазначена не була.

Д. Минюк стверджує, що у сфері зовнішньоекономічної діяльності укладеним зовнішньоекономічним контрактом може застосовуватися такий вид відповідальності, як цивільно-правова [1, с.87]. Такої точки зору додержується і Т. Шаталова. Авторка стверджує, що за законодавством України вина боржника (заподіювача шкоди) розглядається як загальна умова цивільно-правової відповідальності, а отже, і відповідальності сторони зовнішньоекономічного договору (контракту) [2, с.115].

З наведеним не можна погодитись, бо зовнішньоекономічний контракт є по суті господарським договором, і відповідальність за недодержання господарського зобов'язання, яка встановлена контрагентами, є господарсько-правовою. До суб'єкта, який порушив господарське зобов'язання, можуть бути застосовані лише ті оперативні-господарські санкції, застосування яких передбачено договором. Помилкове посилення на цивільно-правовий вид відповідальності за порушення зовнішньоекономічного контракту можна пояснити тим, що норма Закону про ЗЕД, яка містить таке посилення, існує ще з часу його прийняття, коли проект ГК України був ще в стадії розробки, і притягнення до відповідальності за договором, (а також за контрактом) регулювалося лише цивільним законодавством.

Проте окремі представники цивілістичної науки наполягають на необхідності декодифікації ГК, або принаймні виключення з його сфери впливу відносин, які традиційно протягом тривалого часу регулювалися цивільним законодавством (передусім це стосується договірних відносин [4, с.37]. Упродовж тривалого часу договір розглядався як інститут цивільного права, а отже і відповідальність, яка була встановлена контрагентами, вважалась цивільно-правовою. Такий вид відповідальності необхідно виключити із Закону про ЗЕД, що буде відповідати сучасним умовам, чіткості та повноти правового забезпечення зовнішньоекономічної діяльності.

Література:

1. Минюк Д. Юридична відповідальність суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності в Україні та порядок її застосування // Підприємництво, господарство і право. – 2007. – №6. – С. 84–87.
2. Шаталова Т. Звільнення від відповідальності сторони зовнішньоекономічного договору (контракту) // Юридичний журнал. – 2004. – №2. – С. 114–120.
3. Ненюк Н. Пеня у сфері зовнішньоекономічної діяльності: основна характеристика, проблеми застосування та шляхи їх вирішення // Підприємництво, господарство і право. – 2007. – №3. – С. 56–59.

4. Мілаш В. Про розвиток господарсько-правового регулювання договірних відносин // Підприємництво, господарство і право. – 2007. – №5. – С. 36–40.

ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ ПРО БЕЗПЕКУ ТА ТЕХНІЧНУ ЕКСПЛУАТАЦІЮ ВУГІЛЬНИХ ШАХТ: СТАН ТА СПІВВІДНОШЕННЯ З ЗАКОНОДАВСТВОМ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Ілларіонов Олександр Юрійович

юрист першої категорії Інституту економіко-правових досліджень НАН України

Відповідно до ст. 1 Гірничого закону України від 6 жовтня 1999 р. № 1127-XIV [1] шахта – це гірниче підприємство з видобування корисних копалин (вугілля, солей тощо) підземним способом. Відповідно до цього діяльність шахти як гірничого підприємства пов'язана з господарським користуванням надрами, відповідно до цього, гірничі роботи (видобування корисних копалин) ведуться під землею, що вимагає урахування підвищених норм безпеки праці та специфічних правил експлуатації підземних споруд, гірничого транспорту, механізмів та устаткування при здійсненні такого особливого виду господарської діяльності.

Відповідно до ст. 3 Гірничого закону України до гірничого законодавства відносяться Конституція України [2], Кодекс України про надра від 27 липня 1994 р. № 132/94-ВР [3], «Про охорону праці» від 14 жовтня 1992 р. № 2694-XII [4], «Про пожежну безпеку» від 17 грудня 1993 р. № 3745-XII [5], а також міжгалузевими та галузевими правилами безпеки, що включають норми безпечного ведення гірничих робіт, використання гірничошахтного та електротехнічного устаткування, рудникового та кар'єрного транспорту, вимоги щодо провітрювання та протиаварійного захисту гірничих виробок, додержання пилогазового режиму, виробничої санітарії, охорони праці та довкілля; міжгалузевими та галузевими правилами технічної експлуатації (далі - правилами технічної експлуатації), що встановлюють вимоги та норми щодо ефективного, безпечного та екологічно чистого проведення гірничих робіт, організації та управління виробництвом. На цих правилах хотілося б зупинитися детальніше.

Правила безпеки у вугільних шахтах затверджені відповідним наказом Державного комітету України з нагляду за охороною праці від 16 листопада 2004 р. № 257 [6], предмет їх регулювання співпадає з абз. 2 ст.

З Гірничого закону України. Окрім загальних вимог, Правила визначають вимоги до устаткування, матеріалів, технологій і програмних засобів, вимоги до персоналу шахти, обов'язки працівників, ведення гірничих робіт, провітрювання підземних виробок та пилогазовий режим, рудниковий транспорт і підйом, електротехнічне господарство, попередження і гасіння пожеж, запобігання затопленню діючих виробок, виробнича санітарія та екологія.

Додаткові вимоги пожежної безпеки для діючих, які будуються, реконструюються чи ліквідуються, вугільних підприємств: шахт (надземні та підземні комплекси), розрізів, збагачувальних та брикетних фабрик, встановлені у Правилах пожежної безпеки для підприємств вугільної промисловості України, затверджених наказом Міністерства палива та енергетики України від 12 жовтня 2004 р. № 638 [7].

Законодавство щодо безпеки у вугільних шахтах постійно розвивається, на розвиток має вплив і адаптація вітчизняного вугільного законодавства до норм відповідного законодавства Європейського Союзу [8]. Ця теза також підтверджується створенням робочої комісії з розробки Правил безпеки у вугільних шахтах з урахуванням європейських норм відповідно до наказу Міністерства вугільної промисловості України від 26 жовтня 2007 р. № 472 [9]. Однак процес роботи комісії не є достатньо прозорим.

Основним нормативно-правовим актом, предмет регулювання якого співпадає з предметом регулювання Правил безпеки у вугільних шахтах, є Рішення Ради міністрів ЄСВС щодо компетенції та правил процедури Комісії з безпеки на шахтах [10], а також Рішення від 11 березня 1965 р. представників урядів держав-членів, що зустрілися в рамках спеціальної ради міністрів, щодо внесення змін до Рішення від 9 липня 1957 р. щодо компетенції та правил процедури Комісії з безпеки на шахтах [11].

З метою забезпечення виконання норм Закону України «Про охорону навколишнього середовища» від 25 червня 1991 р. № 1264-XII [12], Гірничого закону України наказом Міністерства палива та енергетики України від 6 жовтня 2005 р. № 513 [13] надано чинності стандарту «Правила технічної експлуатації вугільних шахт» замість відповідних правил, затверджених ще Мінвуглепромом СРСР від 5 січня 1975 р. Аналогу Правил технічної експлуатації вугільних шахт в ЄС немає, однак відповідальність за порушення вимог, які встановлює Комісія з безпеки на шахтах до безпеки проведення господарської діяльності на вугільних шахтах на території ЄС, є досить жорсткою.

Загальних питань безпеки та експлуатації вугільних шахт на території ЄС також стосується Рішення Комісії від 24 листопада 1975 р. стосовно Змішаного Комітету з гармонізації умов праці на вугільній промисловості [14].

В цілому, законодавство України про безпеку та технічну експлуатацію вугільних шахт детальніше прописує відповідні правила та приписи, що, однак, не може бути недоліком такого законодавства. Цей факт безумовно варто використати для уникнення бездумної адаптації законодавства України до законодавства ЄС. Занадто низька культура підприємництва на Україні не дозволить знизити нормативну загрузку на суб'єктів господарювання у вугільній галузі України.

Література:

1. Гірничий закон України від 6 вересня 1999 р. № 1127-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 50. – Ст. 433.
2. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
3. Кодекс України про надра від 27 липня 1994 р. № 132/94-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 36. – Ст. 340.
4. Закон України «Про охорону праці» від 14 жовтня 1992 р. № 2694-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 49. – Ст. 668.
5. Закон України «Про пожежну безпеку» від 17 грудня 1993 р. № 3745-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 5. – Ст. 21.
6. Правила безпеки у вугільних шахтах, затверджені наказом Державного комітету України з нагляду за охороною праці від 16 листопада 2004 р. № 257 // Офіційний вісник України. – 2005. – № 13. – Ст. 689.
7. Правила пожежної безпеки для підприємств вугільної промисловості України, затверджені наказом Міністерства палива та енергетики України від 12 жовтня 2004 р. № 638 // Офіційний вісник України. – 2004. – № 50. – Ст. 3295.
8. Детальніше про це див.: Ілларіонов О.Ю. Адаптація вугільного законодавства України до норм Європейського Союзу // Економіка та право. – 2008. – № 2. – С. 90-97.
9. Наказ Міністерства вугільної промисловості України «Про створення робочої комісії з розробки Правил безпеки у вугільних шахтах з урахуванням європейських норм» від 26 жовтня 2007 р. № 472 // Відомості Міністерства вугільної промисловості України. – 2007. – № 10.
10. Рішення Ради міністрів ЄСВС щодо компетенції та правил процедури Комісії з безпеки на шахтах (ECSC Council of Ministers Decision concerning the terms of reference and rules of procedure of the Mines Safety Commission) // ОВ 028. – 31.08.57. – С. 487.
11. Рішення від 11 березня 1965 р. представників урядів держав-членів, що зустрілися в рамках спеціальної ради міністрів, щодо внесення змін до Рішення від 9 липня 1957 р. щодо компетенції та правил процедури Комісії з безпеки на шахтах (Decision of 11 March 1965 of the

Representatives of the Governments of the Member States, meeting within the Special Council of Ministers, amending the Decision of 9 July 1957 concerning the terms of reference and rules of procedure of the Mines Safety Commission) // ОВ Р 046. – 22.03.65. – С. 98.

12. Закон України «Про охорону навколишнього середовища» від 25 червня 1991 р. № 1264-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 41. – Ст. 546.

13. Наказ Міністерства палива та енергетики України «Про затвердження та надання чинності стандарту Мінпаливенерго України «Правила технічної експлуатації вугільних шахт» від 6 жовтня 2005 р. № 513 // Відомості Міністерства палива та енергетики України. – 2005. – № 10.

14. 75/782/ЄСВС: Рішення Комісії від 24 листопада 1975 р. стосовно Змішаного Комітету з гармонізації умов праці на вугільній промисловості (75/782/ECSC: Commission Decision of 24 November 1975 relating to the Mixed Committee on the harmonization of working conditions in the coal industry) // ОВ L 329. – 23.12.75. – С. 35.

ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ НАДАННЯ ПІЛЬГ ПІДПРИЄМСТВАМ З ІНОЗЕМНИМИ ІНВЕСТИЦІЯМИ

Липницька Євгенія Олександрівна

юрист першої категорії Інституту економіко-правових досліджень НАН України

Україна зацікавлена у залученні іноземних інвестицій в національну економіку і для цього формує відповідну інвестиційну політику. Встановлюючи правовий режим інвестиційної діяльності, ця політика визначає специфіку напрямків та засоби регулювання допуску іноземних інвестицій в економіку країни-реципієнта, а також засоби стимулювання їх залучення.

Оптимальний режим інвестування має забезпечувати, з одного боку, його стимулювання, а з іншого – цивілізовані правила, відповідно до яких має забезпечуватися врахування законних інтересів усіх учасників інвестиційного процесу та суспільства в цілому [1, с. 79]. Забезпечити здійснення інвестиційної діяльності з урахуванням суспільних інтересів у масштабі країни здатна лише держава як виразник цих інтересів.

Найбільш дискусійними питаннями в сфері державного регулювання діяльності підприємств з іноземним капіталом є проблеми надання різноманітних пільг цим суб'єктам господарювання з метою стимулювання залучення інвестицій в пріоритетні галузі економіки Така

ситуація складається тому, що дуже складно правильно оцінити ефективність надання цих пільг суб'єктам господарювання.

З часів отримання Україною незалежності було прийнято чимало нормативно-правових актів, які регулювали питання встановлення чи скасування пільг для підприємств з іноземними інвестиціями. Початок поклав Закон України „Про іноземні інвестиції” від 13 березня 1992 р. [2], під дію якого підпали підприємства зареєстровані з 31 березня 1992 р. по 4 червня 1993 р. Наступним був період дії Декрету Кабінета Міністрів України „Про режим іноземного інвестування” від 20 травня 1993 р. [3], згідно з нормами якого здійснювалось регулювання діяльності підприємств з іноземними інвестиціями з 5 червня 1993 р. по 24 квітня 1996 р. Вказані нормативно-правові акти передбачали застосування до підприємств з іноземним капіталом пільг у вигляді: звільнення від мита та податку на імпорт, протягом п'яти років від податку на доходи, від податку на додану вартість протягом п'яти років, безліцензійного експортування продукції, робіт та послуг власного виробництва.

Прийняття Закону „Про іноземні інвестиції”, а потім Декрету Кабінета Міністрів України, які надавали реальні пільги іноземним інвесторам, повинно було викликати повільний розвиток іноземних інвестицій як у діючі українські підприємства, так і у створення нових. Проте сподівання на швидке оновлення виробничого потенціалу за рахунок іноземного капіталу так і не справились. Обсяг іноземних інвестицій в Україну за перші роки незалежності складав всього 483,5 млн. дол. США (станом на початок 1995 р.) [4, с. 363]. Пільговий режим для підприємств з іноземними інвестиціями призвів до значних збитків державного бюджету, а масштаби цього явища набули погрожуючий для економічної безпеки держави характер. Надання широких пільг щодо оподаткування та правових гарантій так і не створило достатніх стимулів для інвестування в українські підприємства, навпроти ставили в дискримінаційне становище вітчизняних підприємців. Нерідко пільги, надані іноземним інвесторам, використовувались для додаткового отримання доходів у сферах, які й без того високорентабельні, зокрема, торгівля імпортованими товарами широкого вжитку та нафтопродуктами. Формально діючи в рамках закону, підприємства, які мали пільги, значно збільшили ввезення в Україну високоліквідних, як правило, підакцизних товарів (лікеро-горілчаних та м'ясних виробів, нафтопродуктів тощо). Це призвело до занепаду відповідних галузей вітчизняної економіки, зокрема птахівництва, переробки нафти, де існуючі потужності використовуються на 10-20% [5, с. 5]. Безпосередні збитки від несплати податкових платежів та зборів до державного бюджету спільними підприємствами-імпортерами сягнули 3,5 млрд. грн. на рік [6, с. 43]. Таким чином надання пільг підприємствам з іноземними інвестиціями дало початок не лише процесу монополізації

внутрішнього ринку, знищенню конкурентної середи, але і призвело до серйозного викривлення самих правових норм відносно захисту іноземних інвестицій.

Також суттєвим недоліком було те, що кожний нормативно-правовий акт відміняв попередній, хоча в кожному передбачалася гарантія від зміни законодавства про іноземні інвестиції протягом десяти років.

За роки незалежності в Україні також було прийнято цілу низку спеціальних законів, спрямованих на стимулювання як окремих галузей економіки, та і окремих категорій суб'єктів чи навіть індивідуальних суб'єктів. Для підтримки найбільш пріоритетних галузей економіки були прийняті наступні закони: „Про стимулювання виробництва автомобілів в Україні” від 19 вересня 1997 р. [7] та „Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо державної підтримки автомобілебудівної промисловості України” від 5 листопада 2001 р. [8]; „Про державну підтримку суднобудівної промисловості України” від 23 грудня 1997 р. [9]; „Про державну підтримку літакобудівної промисловості в Україні” від 12 липня 2001 р. [10]; „Про стимулювання розвитку сільського господарства на період 2001-2004 років” від 18 січня 2001 р. [11] та інші.

З прийняттям Закону України „Про режим іноземного інвестування” від 19 березня 1996 р. [12], а також Закону України „Про усунення дискримінації в оподаткуванні суб'єктів підприємницької діяльності, створених з використанням майна та коштів вітчизняного походження” від 17 лютого 2000 р. [13] для іноземних інвесторів на території України встановлюється національний режим інвестиційної та іншої господарської діяльності, було ліквідовано всі податкові пільги, передбачені попереднім законодавством. Законодавець залишив лише одну пільгу – звільнення від обкладення митом майна, що ввозиться в Україну як внесок іноземного інвестора до статутного фонду підприємств з іноземними інвестиціями (крім товарів для реалізації або власного споживання). При чому Законі від 17 лютого 2000 р. № 1457-III було надано зворотню силу, а саме, цей Закон поширює дію на підприємства з іноземними інвестиціями, незалежно від часу внесення іноземних інвестицій, їх реєстрації, у тому числі до введення в дію та протягом дії Закону України "Про іноземні інвестиції", Декрету Кабінету Міністрів України "Про режим іноземного інвестування" та Закону України "Про режим іноземного інвестування". Відповідність ретроактивного скасування податкових пільг вимогам Основного Закону було підтверджено в рішенні Конституційного Суду від 29.01.2002 р.

Враховуючи вищевказане можна зробити наступні висновки.

По-перше, система надання однакових пільг для всіх іноземних інвесторів не стільки сприяє залученню іноземних інвестицій, скільки дискримінує вітчизняного інвестора і товаровиробника та створює основу

для організації фіктивних спільних підприємств. Стимулювання інвестиційної діяльності повинно здійснюватись на рівних умовах як для національних, так і для іноземних інвесторів.

По-друге, питання про вдосконалення державного регулювання діяльності підприємств з іноземними інвестиціями може вирішуватись тільки на основі раціонального балансу інтересів держави та інвестора.

По-третє, процес скорочення інвестиційних пільг для іноземних інвесторів є позитивним і наближає законодавство України до вимог СОТ та ЄС. Однак цей процес не повинен завершитись повною ліквідацією інвестиційних пільг. Поряд з нераціональними пільгами існують і необхідні податкові преференції аналогічні тим, що широко використовуються в зарубіжній практиці. Зокрема, мова йде про такі пільги, як інвестиційний податковий кредит, податкові "канікули", спеціальний режим оподаткування, а також спрощений податковий режим для малого бізнесу, запровадження податкових векселів з тривалим строком погашення при ввезенні обладнання і комплектуючих для виробництва (в частині сплати ПДВ) та інші. Але пільги повинні надаватись лише за умови виконання конкретних зобов'язань. За допомогою пільг держава повинна спонукати суб'єктів господарювання здійснювати такі варіанти розвитку, які відповідають загальнодержавним інтересам. Об'єктами пільгового оподаткування повинні стати конкретні проекти, що реалізують пріоритети (ключові напрями), визначені державними або місцевими програмами.

Література:

1. Вінник О.М. Інвестиційне право: Навчальний посібник. – К.: Юридична думка, 2005. – 568 с.
2. Про іноземні інвестиції: Закон України від 13 березня 1992 р. № 2198-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1992. - № 26. – Ст. 357
3. Про режим іноземного інвестування: Декрет Кабінету Міністрів України від 20 травня 1993 р. № 55-93 // Відомості Верховної Ради України - 1993. - № 28. – Ст. 302.
4. Статистичний щорічник України за 1995 рік / Міністерство статистики України. – К.: Техніка, 1996. – 576 с.
5. Завада О. Пільги для СП: випробування суспільства на зрілість // Уряд. кур'єр - № 53. - 23 березня 2000 р. - С. 5.
6. Борщ Л.М. Інвестиції в Україні: стан, проблеми і перспективи. – К.: Т-во „Знання”, КОО, 2002. – 318 с.
7. Про стимулювання виробництва автомобілів в Україні: Закон України від 19 вересня 1997 р. № 535-97-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1997. - № 47. – Ст. 294.

8. Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо державної підтримки автомобілебудівної промисловості України: Закон України від 5 листопада 2001 р. № 2779-III // Відомості Верховної Ради України. – 2002. - № 9. – Ст. 68.
9. Про державну підтримку суднобудівної промисловості України: Закон України від 23 грудня 1997 р. № 774/97-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1998. - № 18. – Ст. 90.
10. Про державну підтримку літакобудівної промисловості в Україні: Закон України від 12 липня 2001 р. № 2660-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. - № 50. – Ст. 261.
11. Про стимулювання розвитку сільського господарства на період 2001-2004 років: Закон України від 18 січня 2001 р. № 2238-III // Відомості Верховної Ради України. – 2001. - № 11. – Ст. 52.
12. Про режим іноземного інвестування: Закон України від 19 березня 1996 р. № 93/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. - № 19. – Ст. 80.
13. Про усунення дискримінації в оподаткуванні суб'єктів підприємницької діяльності, створених з використанням майна та коштів вітчизняного походження: Закон України від 17 лютого 2000 р. № 1457-III // Відомості Верховної Ради України - 2000. - № 12. - Ст. 97.

ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВІ ВІДНОСИНИ, ЩО ОПОСЕРЕДКОВУЮТЬ ГОСПОДАРСЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ СТРУКТУРНИХ ПІДРОЗДІЛІВ ГОСПОДАРСЬКОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ

Мащенко Ірина Василівна

старший викладач Донецького університету економіки та права

Процес господарювання структурних підрозділів господарської організації (далі – СП) юридично опосередковується різноманітними господарсько-правовими відносинами, що розрізняються за сферою функціонування, об'єктами господарсько-правового регулювання, юридичною конструкцією, підставами виникнення, зміни та припинення, суб'єктним складом, методами правового регулювання, змістом тощо.

Важлива роль в удосконаленні правового регулювання господарської діяльності СП належить систематизації зазначених правовідносин. Така систематизація сприяє формуванню цілісного уявлення про господарську діяльність СП як специфічний об'єкт правового регулювання, дозволяє встановити внутрішньовидові особливості окремих груп правовідносин з участю СП, допомагає

з'ясувати основні напрями та адекватні засоби правового впливу на мікроекономічні процеси.

Представити усю сукупність правових зв'язків, що опосередковують господарську діяльність СП, як цілісну, взаємоузгоджену систему правовідносин допомагає ступенева їх класифікація з використанням таких ключових спеціальногалузевих критеріїв, як сфера їх функціонування та зміст правовідносин.

За сферою функціонування господарські відносини, що опосередковують процес господарювання СП, представлені двома основними групами господарських відносин:

- внутрішньогосподарські відносини, які складаються всередині господарської організації (у сфері безпосереднього виробництва).

- зовнішньогосподарські відносини, які складаються в процесі господарювання структурних підрозділів у зовнішньогосподарській сфері.

Наведений поділ відображає існуючі макро- та мікроекономічний рівні суспільного виробництва та відповідні рівні економічного механізму (на рівні підприємства та економічної системи країни).

Відповідно до поділу процесу господарювання на дві його складові - організацію господарської діяльності та безпосереднє її провадження, - правовідносини обох вищезазначених груп поділяються на:

- відносини з приводу безпосереднього провадження господарської діяльності структурними підрозділами;

- відносини з приводу організації господарської діяльності структурних підрозділів.

Залежно від сфери функціонування цих груп відносин (внутрішньо- чи зовнішньогосподарської) вони характеризуються істотним відмінностями за джерелами правового регулювання, підставами виникнення, зміни та припинення, колом учасників, правовим становищем СП, умовам відповідальності тощо.

Поєднання двох зазначених критеріїв дозволяє представити систему господарсько-правових відносин, що опосередковують господарську діяльність СП, наступним чином:

1. Відносини щодо господарювання СП у сфері безпосереднього виробництва (з провадження СП внутрішньогосподарської діяльності).

2. Відносини щодо господарювання СП у зовнішньогосподарській сфері (з провадження СП зовнішньогосподарської діяльності).

3. Відносини щодо внутрішньої організації процесу господарювання структурних підрозділів господарською організацією.

4. Відносини щодо зовнішньої організації процесу господарювання структурних підрозділів органами державного управління та органами місцевого самоврядування.

Питома вага вищевказаних відносин в діяльності конкретних СП може бути різною і обумовлюється галузевою належністю СП (специфікою виробничого циклу), орієнтацією СП на ринкового чи внутрішньогосподарського споживача тощо.

Відносини щодо провадження внутрішньогосподарської діяльності структурних підрозділів виникають між наділеними господарською компетенцією СП господарської організації з приводу внутрішньогосподарської кооперації, обміну результатами виробництва у внутрішньогосподарському обігу. З огляду на координаційний характер цих правових зв'язків вони іменуються горизонтальними внутрішньогосподарськими відносинами. Характерною особливістю зазначених відносин виступає їх плановий характер.

Відносини з приводу зовнішньогосподарської діяльності структурних підрозділів. Ці відносини відповідно до ч.5 ст.3 ГКУ є виробничо-господарськими, безпосередніми учасниками яких виступають господарські організації. У товарно-грошовому обігу СП об'єктивно позбавлені ознак самостійного товаровиробника, тому вчиняють зовнішньогосподарські правочини від імені господарської організації-юридичної особи, до складу якої входять. Тому участь СП у зовнішньогосподарському обігу носить опосередкований (господарською організацією та інститутом юридичної особи) характер. Діючи у зовнішньогосподарському обігу як складова господарської організації та від імені останньої, СП, разом з тим, реалізують свою зовнішньогосподарську компетенцію. Розглядувана невід'ємна складова процесу господарювання СП у товарно-грошовій сфері здійснюється сьогодні з використанням притаманних цій сфері юридичних інститутів, зокрема інституту представництва за довіреністю юридичної особи керівником структурного підрозділу.

Внутрішньогосподарські організаційні відносини виникають між господарською організацією в цілому та СП, що входять до її складу, з приводу внутрішньогосподарського управління процесом господарювання цих підрозділів. З огляду на субординаційний характер цих правових зв'язків вони іменуються вертикальними внутрішньогосподарськими відносинами. Суб'єктом організаційних повноважень у внутрішньогосподарській сфері виступає господарська організація, у складі якої функціонує СП. Організація процесу господарювання СП для цієї мікроекономічної господарської системи одночасно є самоорганізацією. Джерелом управлінських повноважень господарської організації виступає її право самостійно вирішувати питання внутрішньої організації своєї діяльності. На локальному рівні регулювання господарська організація з урахуванням вимог чинного законодавства встановлює параметри діяльності для своїх СП.

Відносини щодо зовнішньогосподарської організації діяльності структурних підрозділів (зовнішньогосподарські організаційні відносини) складаються в процесі управління господарською діяльністю СП між ними та органами державної влади, органами місцевого самоврядування, наділеними господарською компетенцією щодо СП. Як свідчить аналіз чинного законодавства, об'єктами загальнодержавного (зовнішньогосподарського) управління виступають переважно відокремлені СП (філії, представництва), які наділені зовнішньогосподарською компетенцією. Безпосередньо виробляючи продукцію (товари, роботи, послуги) та реалізуючи її ринковим споживачам, відокремлені СП мають безпосередньо дотримуватися встановлених законодавством умов господарювання і, як такі, безпосередньо зазнають управлінського впливу з боку впливу органів державної влади, органів місцевого самоврядування.

Наведена класифікація дозволяє не просто продемонструвати процес господарювання СП в його комунікативному аспекті, здійснити розподіл різноманітних господарсько-правових зв'язків за участю СП на групи, але представити їх як взаємопов'язану систему правових зв'язків, встановити визначальні правові чинники внутрішньогрупової юридичної диференціації цих відносин.

РЕОРГАНІЗАЦІЯ КРЕДИТНИХ СПІЛОК

Славова Наталія Олександрівна

аспірантка Інституту економіко-правових досліджень Національної академії наук України

Розвиток суспільно - економічних процесів, підвищення рівня концентрації капіталу у сфері господарювання пред'являє нові вимоги до фінансових інститутів, зокрема кредитних спілок (далі - КС). Сьогодні в умовах фінансово - економічної кризи значна кількість КС зіткнулася з проблемами ліквідності, адекватного розміру капіталу. Стає необхідність дослідження питання забезпечення стабільної кредитно - кооперативної системи на основі реорганізації кредитних спілок.

Необхідно зазначити, що питання щодо регулювання діяльності кредитних спілок розглядалися у публікаціях Гончаренко В., Кобзара В., Коцовської Р., Пожара А., Оленчика А. та ін. Разом з тим слід зазначити, що невирішеними залишається ряд завдань щодо реорганізації кредитних спілок як форми припинення господарської діяльності.

Реорганізація - це перетворення або зміна структури чи організаційної форми підприємства, установи, організації, закладу тощо, а

також перебудова будь - якої системи чи структури управління [1, с. 292]. Згідно зі ст. 59 Господарського кодексу України [2, с. 158 - 161] припинення діяльності суб'єкта господарювання здійснюється шляхом його реорганізації (злиття, приєднання, поділу, перетворення).

Відповідно до ст. 9 Закону України “Про кредитні спілки” від 21.12.2001 р. [3] (далі Закон про КС) кредитна спілка припиняє діяльність шляхом її реорганізації (злиття, приєднання, поділу). Слід відзначити, що сучасне законодавство не передбачає реорганізацію кредитної спілки шляхом її перетворення (зміни її організаційно-правової форми).

Стаття 3 Закону про КС визначає, що кредитна спілка може бути засновником кооперативного банку, який створюється в порядку передбаченому Законом України «Про банки і банківську діяльність». Якщо законодавець наділив КС правом бути засновником або співзасновником кооперативного банку, то на наш погляд, з метою поширення господарських послуг, підвищення рівня кредитно - кооперативної системи кредитна спілка може бути перетворена у кооперативний банк шляхом її реорганізації [4, с. 98].

Крім того, в Україні не існує жодного кооперативного банку на відміну від європейських країн (Польща, Німеччина, Литва, Франція), де відповідні фінансові організації займають вагоме місце на фінансовому ринку. Аналіз ринку фінансових послуг дозволяє виокремити фактор, який “гальмує” створенню кооперативних банків: кооперативний банк є неприбутковою організацією, а законодавство вимагає розмір статутного капіталу на момент створення банку - 1 мільйон євро. Отже, для засновників чи акціонерів банків є привабливим створення саме комерційних банків. Таким чином, на нинішньому етапі становлення кредитно - кооперативної системи найбільш прийнятною формою є реорганізація КС шляхом перетворення її у кооперативний банк, що дає змогу (1) створення кооперативних банків, (2) забезпечити подальший розвиток кредитно - кооперативної системи.

Досвід кредитно - кооперативного руху США, передбачає, що кредитні спілки мають право вибору щодо організаційно – правової форми здійснення споживчого кредитування, тобто поширення своїх можливостей за рахунок функцій, які належать виключно до комерційних установ. Це є демчуалізацією (багатосходинковий процес, який передбачає певну кількість перехідних форм). Відповідно до законодавства США є наступний ланцюг КС: кредитна спілка – взаємний ощадний банк – акціонерний банк або фінансова компанія. Показними прикладами демчуалізації є КС «Святе серце» із Південної Кароліни, яка перетворилась на взаємний ощадний банк, також відбулась трансформація Тихоокеанської довірчої кредитної спілки у взаємний ощадний банк, який

став найкрупнішим ощадним банком Америки, з активами у 228 мільйонів доларів [5, с.88].

Насичення фінансових ринків і посилення конкуренції на якісній основі посилює актуальність пошуку свого - ефективного місця на національному ринку. Робота над цією задачею пов'язана також із реорганізацією кредитних спілок.

Слід зазначити, що організаційно - правові засади діяльності кредитних спілок в Україні потребують подальших досліджень та використання світового досвіду з метою забезпечення стабільного функціонування кредитно - кооперативної системи України. Так, в даний час існує потреба у реорганізації кредитних спілок шляхом перетворення - зміни організаційно-правової форми, яка полягає у одержанні певних переваг, що впливають на рівень стійкості та конкурентноздатності, розширення спектра фінансових послуг, освоєння нових ринків тощо.

Література:

1. Юридична енциклопедія: В 6 т./редкол.: Ю.С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. – К.: «Українська енциклопедія», 1998 – т.5: П-С. – 2003. – 736 с.
2. Хозяйственный кодекс Украины: Комментарий. Издание второе. – Х.: ООО «Одиссей», 2005. – 896с.
3. Про кредитні спілки: Закон України від 20 грудня 2001 р. № 2908-П // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2002. – №15. – Ст.101.
4. Славова Н.О. Порядок припинення діяльності кредитних спілок // Часопис Хмельницького університету управління та права. – 2008. – № 2 (26). – С. 95-100.
5. Сушкевич А.Г. Эволюция кредитных союзов в США // США - Канада: экономика, политика, культура. - 2001. - № 4. - С. 76 - 90.

**ПРАВОВИЙ СТАТУС СУБ'ЄКТІВ ТРУДОВОГО ПРАВА В
УМОВАХ СУЧАСНОГО ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ УКРАЇНИ**

Альошина Наталя Михайлівна

студентка Національної юридичної академії України ім. Ярослава Мудрого

Під суб'єктами права в юридичній літературі та законодавстві розуміють учасників суспільних відносин, які регулюються тією чи іншою галуззю права.[1, 17]. Суб'єкти трудового права – це учасники індивідуальних, колективних трудових та інших відносин. Основними суб'єктами трудового права є працівник і роботодавець, як суб'єкти індивідуальних трудових відносин [2, 40]. Колом суб'єктів трудового права є: громадяни, працівники, роботодавці, профспілкові організації або інші уповноважені на представництво трудовим колективом органи, трудові колективи, соціальні партнери, органи, що здійснюють контроль і нагляд за дотриманням трудового законодавства, органи, які розглядають трудові спори. Кожному суб'єкту трудового права притаманний специфічний правовий статус, який характеризує його права, обов'язки, відповідальність та інше. В цілому, правове положення суб'єктів визначається трудовою правосуб'єктністю, сукупністю визнаних Конституцією України та законами про працю прав та обов'язків, відповідальністю за невиконання покладених обов'язків. М.Г.Александров писав, що на відміну від цивільного права, де визнано окремо і правоздатність і дієздатність фізичних осіб, у трудовому праві можна говорити про єдину властивість, яка надана радянським трудовим правом громадянину – трудову право-дієздатність[3, 72].

Зміст статусу суб'єктів трудового права включає такі основні елементи: 1) трудова правосуб'єктність – особлива властивість, яка визначена державою і містить в собі наявність певних умов, які дозволяють володіти правами та обов'язками, а також набувати їх своїми діями;

2) основні (статутні) трудові права і обов'язки. Трудова правосуб'єктність також є передумовою наділення певного суб'єкта трудового права такими правами і обов'язками, які безпосередньо впливають з норм закону;

3) гарантії прав і обов'язків, завжди виражаються у формі правових норм, які і регламентують основні положення надання гарантій, а також встановлюють механізм установлених прав;

4) відповідальність за порушення трудових обов'язків – виступає в якості важливого елемента статусу суб'єкта трудового права, надає правовому

статусу необхідну визначеність і конкретність, без чого взагалі неможливо говорити про реальне правове становище суб'єктів трудового права.

Права можуть встановлюватись не тільки законодавством, а також і договірними актами – угодами, колективними договорами, трудовими договорами (контрактами), та актами управління – наказами і розпорядженнями власника або уповноваженого ним органу.

Сьогодні Україна перебуває на етапі формування правової держави і, на перший погляд, здається, що становлення демократичної соціальної держави в Україні здійснюється повільними темпами. Проте це є цілком справедливим, адже впровадження нових ідей, принципів і положень, трансформація української правової системи не можуть і не повинні бути здійснені миттєво, шляхом радикального зламу існуючих інститутів та норм.

Отже, за роки незалежності розроблено теоретичні аспекти інституту суб'єктів трудового права, але питання щодо проблематики визначення і закріплення правового статусу залишається логічно незавершеним і потребує законодавчого закріплення та регламентації правового статусу.

Література:

1. Трудовое право в вопросах и ответах: Учебно-справ. Пособие. Издание пятое, переработанное и дополненное / Под ред. В.В. Жернакова. – Х.: «Одиссей», 2007. – С. 17.
2. Бойко М.Д. Трудове право України: навчальний посібник. – К.: Атика, 2006. – С. 40.

**NADZÓR PAŃSTWOWEJ KOMISJI PAPIERÓW WARTOŚCIOWYCH
I RYNKU KAPITAŁOWEGO NAD UKRAINSKIM RYNKIEM
KAPITAŁOWYM**

*Borovska N. V., Stotska N. Y.
fakultet prawny TNEU*

Stworzenie przejrzystego - narodowego rynku kapitałowego jest jednym z priorytetów państwowej polityki Ukrainy. Sprawnie funkcjonujący rynek papierów wartościowych znacznie wpływa na wzrost ekonomiczny wielu krajów oraz wzrost standardów życia ich obywateli. Dla osiągnięcia wyżej wymienionych celów każdy kraj, w którym istnieje rynek papierów wartościowych, stwarza system jego regulacji. Ukraina nie jest wyjątkiem od tej reguły.

Celem jest badanie stosowania pełnomocnictw Państwowej Komisji Papierów Wartościowych i Rynku Kapitałowego (PKPWRF) w zakresie nadzoru na rynku kapitałowym i opracowania ciągu rekomendacji, skierowanych na doskonalenie istniejącego systemu państwowej regulacji rynku papierów wartościowych Ukrainy.

Badaniami naukowymi w danym kierunku zajmują się jak fachowcy w branży gospodarki, tak i prawnicy: W. Averjanow, I. Andrijko, I. Andruszczenko, O. Bielikow, T. Zabuczynska, O. Kornijczuk, O. Mozgowuj, O. Onufrienko ta in. Wśród głównych zadań PKPWRF określono takie jak, ochrona praw inwestorów przez wykonywanie czynności w celu zapobiegania zakłóceń ustawodawstwa na rynku papierów wartościowych, nakładanie sankcji za naruszenia ustawy w ramach przekraczania swoich uprawnień, pomoc w rozwoju rynku papierów wartościowych [1; ar.7].

PKPWRF nakłada dość szerokie uprawnieniami. Centralny aparat oraz organy terytorialne PKPWRF będą realizowały jej prawa: zwracając się do sądu z powództwami (oświadczeniami) w związku ze stwierdzeniem naruszenia ustawy o papierach wartościowych; przeprowadzając samodzielnie lub wraz z innymi odpowiednimi organami kontroli i rewizji finansowo-gospodarczej działalności emitentów i osób, które prowadzą zawodową działalność na rynku papierów wartościowych, giełd kapitałowych oraz organizacji samorządowych; nadsyłając emitentom i osobom, które pełnią zawodowo działalność na rynku papierów wartościowych, giełdom kapitałowym oraz organizacjom samorządowym obowiązkowe do wykonania rozporządzenia o usunięciu nieprawidłowości w wykonywaniu ustawy o papierach wartościowych oraz żądać okazania potrzebnych dokumentów odpowiednio do czynnego ustawodawstwa; wyznaczając przedstawicieli do pełnienia kontroli rejestrów

akcjonariuszy uczestniczących w walnych zgromadzeniach akcjonariuszy spółek akcyjnych; nadsyłając do organów ochrony porządku prawnego materiały dowodzące o faktach łamania prawa, za które przewidziano odpowiedzialność administracyjną oraz karną, jeśli do uprawnień PKPWRF nie należy nałożenie administracyjnych sankcji za takie łamanie prawa [3; ar.5].

Odpowiednio do wyżej określonych uprawnień PKPWRF w ustalonym przez nią trybie wydaje licencje na rodzaje działalności na rynku papierów wartościowych polegających na: działalność Domów Maklerskich, wykonywanie zawodu maklera, underwriting, działalność w zakresie zarządzania papierami wartościowymi, działalność w zakresie zarządzania aktywami, działalność w zakresie zarządzania hipotekami, działalność depozytariuszy przechowujących papiery wartościowe ta in [2; ar.16].

PKPWRF wraz z jej terytorialnymi oddziałami w przypadku stwierdzenia naruszeń warunków, określonych w pozwoleniu na pełnienie działalności w zakresie emisji i obiegu papierów wartościowych, oraz regulaminu giełdy kapitałowej, mogą zastosowywać poniższe sankcje: udzielenie upomnienia; zawieszenie na okres jednego roku handel papierami wartościowymi; zawieszenie na określony czas możliwość zawierania umów dotyczących handlu papierami wartościowymi; prowadzenie działalności według emisji i obiegu papierów wartościowych w razie ponownego stosowania sankcji. PKPWRF może zawiesić działalność giełdy kapitałowej w przypadku zakłócenia nią działalności służbowej.

Ustawa "O państwowej regulacji rynku papierów wartościowych w Ukrainie" przewiduje odpowiedzialność osób prawnych za łamanie prawa na rynku papierów wartościowych. Tak, PKPWRF nakłada na osoby prawne kary za wypuszczanie do obiegu niezarejestrowanych papierów wartościowych, za działalność na rynku papierów wartościowych bez licencji, za nieogłaszanie, nieaktualne ogłoszenie albo ogłoszenie nieprawdziwych informacji, za niewykonywanie albo nieaktualne wykonywanie zaleceń, decyzji o usunięciu nieprawidłowości w obrocie papierami wartościowymi [1; 11]. Stosowanie tej kary jest możliwe w razie zakłócenia praw akcjonariuszy w spółce akcyjnej, które są przewidziane w ustawie i statucie, jeśli spółka nie wykonuje zaleceń i decyzji o usunięciu zakłóceń praw akcjonariuszy. Kary egzekwowane są w trybie sądowym, ich rozmiar może być pewnego rodzaju "bodźcem" dla uczestników rynku papierów wartościowych do przestrzegania uzasadnionego zasad rynkowych i nie naruszania praw innych uczestników. Kolejnym czynnikiem, który świadczy na korzyść PKPWRF co do jej uprawnień, służących ochronie naruszonych praw uczestników rynku papierów wartościowych, jest odpowiedzialność funkcjonariuszy, innych (subiektów-uczestników) rynku za administracyjne łamanie prawa.

Głównym organem państwowym, który spełnia kontrolę nad sprawnym wykonywaniem wymogów ustawowych przez uczestników rynku papierów

wartościowych i spełnia obronę ich praw jest Państwowa komisja papierów wartościowych i rynku kapitałowego. O ile organy prokuratury, które spełniają wyższy nadzór nad prawidłowym wykonywaniem ustawy, mają prawo zwracać się do sądu z powództwami tylko w interesie państwa, to organy PKPWRF mogą zwracać się do sądu gospodarczego z powództwami (skargami) w związku z zakłóceniem norm ustawy o papierach wartościowych w celu obrony praw uczestników rynku papierów wartościowych bez względu na to, kim jest ten uczestnik — państwem, osobą prawną czy osobą fizyczną. (Jednak przez to, że PKPWRF jest nie zwolniona od spłaty państwowego cła, w warunkach deficytu jej finansowania budżetem, ona faktycznie nie powinna możliwości skorzystać się tym prawem. Czyli chęć obronić prawa jest, jednak możliwości dla jego realizacji praktycznie nie ma. Dla obrony praw uczestników rynku papierów wartościowych PKPWRF korzysta z bardzo wąskiego zakresu praw: i dotychczas organy PKPWRF zmuszone zwracać się za pomocą do organów prokuratury po to, żeby zmusić spółki akcyjne zarejestrować wypuszczania akcji albo wysłać zażądane przez PKPWRF materiały, potrzebne dla rozpatrzenia skargi, albo ustalania możliwego faktu łamania prawa, ponieważ właściwie PKPWRF takich uprawnień nie ma. Niski poziom płac w parze z wymogami pracowników stosunku do pracowników PKPWRF utrudniają zatrudnianie wysoko wykwalifikowanych specjalistów, zdolnych prowadzić kontrolę nad sprawnym wykonywaniem praw wszystkich uczestników rynku papierów wartościowych [5; 71].

Zatem, z wyżej wspomnianego można wywnioskować, że skutecznym instrumentem państwowej kontroli za dotrzymaniem wymagań ustawodawstwa na rynku kapitałowym może być przeprowadzenie przez PKPWRF sprawdzeń działalności zawodowych uczestników tego rynku, emitentów, funduszy inwestycyjnych, i innych subiektów rynku.

Analiza wyników kontrolno-rewizyjnej działalności Komisji za ostatnie lata świadczy o tym, że zarazem z rozwojem ukraińskiego rynku kapitałowego, zwiększeniem liczby spółek na giełdzie i zawodowych uczestników rośnie ilość nadużyć ustawy o papierach wartościowych.

Właśnie kontrola, która jest elementem struktury państwowej regulacji rynku papierów wartościowych, sprzyja wyraźnemu funkcjonowaniu mechanizmu ujawnienia zakłóceń ustawodawstwa o tych papierach.

Doskonalenie działalności PKPWRF przy spełnieniu nadzoru na rynku kapitałowym Ukrainy upatrujemy w spełnieniu następujących przedsięwzięci:

- opracowania i zaprowadzania mechanizmów współdziałania między PKPWRF, Bankiem Narodowym Ukrainy, Antymonopolowym komitetem Ukrainy, Fundacją państwowego majątku Ukrainy, Państwową inspekcją podatkową i narządami ochrony porządku prawnego dla zapobiegania zakłócenia praw inwestorów;

- гармонізація чинного законодавства з ogólnie прийнятими європейськими стандартами в сфері нагляду на ринку паперів цінних;
- звільнення ПКПВРФ од państwowego cła przy przedstawieniu sądowego powództwa podczas obrony praw uczestników ринку паперів цінних.

Literatura:

1. O państwowej regulacji ринку паперів цінних: Ustawa od 30 października 1996 r. 448/96-RN ze zmianami i uzupełnieniami//www.rada.gov.ua;
2. O паперах цінних і ринку капіталовым :Ustawa od 23 lutego 2006 r // Listy Rady Najwyższej. - 2006. – № 31. - S.268.
3. Położenie o Państwowej komisji паперів цінних і ринку капіталового: Dekret Prezydenta Ukrainy od 25 września 2002 r. № 861/2002 z zmianami i uzupełnieniami //www.rada.gov.ua;
4. O umacnianiu Reguł planu przedsięwzięci realizacji Głównych kierunków rozwoju ринку капіталового Ukrainy na 2006-2010 lat: Rozporządzenie Gabinetu Ministrów Ukrainy od 7 marca 2006 r. № 131.//www.rada.gov.ua;
5. Zabuczynska T. Pełnomocnictwo Państwowej komisji do паперів цінних і ринку капіталового w zakresie obrony praw uczestników ринку паперів цінних Ukrainy // Biuletyn Ministerstwa systemu prawnego Ukrainy. – 2007. – № 11. – S. 69-76;
6. Państwowa komisja do паперів цінних і ринку капіталового Ukrainy Funduszowy rynek Ukrainy – 2007 // Українське інвестycyjne pismo. – 2007. – № 2. – S. 42-47;

ФІНАНСОВО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

Олішевська Тетяна Валентинівна

студентка Національного університету ДПС України

Безперервний науково-технічний прогрес, поступове зростання виробництва товарів і надання послуг, прирощення накопичуваного суспільного багатства, розширення переліку і збільшення ймовірності техногенних, економічних і соціальних ризиків, що загрожують його збереженню і примноженню, підвищення тяжкості їхніх наслідків, а також ринкова трансформація соціально-економічного розвитку потребують адекватного вдосконалення страхових відносин суспільства, формування конкурентоспроможних національних страхових ринків.

Проте сьогодні в Україні страховий ринок перебуває лише в стадії становлення, а його розвиток супроводжується численними проблемами

фінансового, нормативно-правового, інформаційно-аналітичного, кадрового і технологічного характеру. Чинне законодавство, що регламентує функціонування страхового ринку, не є логічно завершеним. Часта зміна регуляторів страхового ринку не сприяла формуванню в Україні дієвої системи страхового нагляду.

На сучасному етапі стан страхового ринку України характеризується номінальним зростанням показників діяльності, але більш глибокий аналіз свідчить про недостатню вагомую роль страхування у функціонуванні фінансової системи, нерозвиненість механізму перерозподілу ВВП через страхові компанії [2, 25].

Український страховий ринок має низку об'єктивних причин свого недостатнього розвитку, до яких можна віднести такі:

- низька зацікавленість у страхуванні, через недостатню платоспроможність населення. Подібна ситуація є наслідком малочисельності "середнього класу" та низьким рівнем його страхової культури [3, 67];

- недосконале законодавство щодо обов'язкових видів страхування. В українському законодавстві існує значна кількість економічно недоцільних видів обов'язкового страхування. Відсутній також необхідний контроль з боку держави за виконанням власниками автотранспортних засобів вимог щодо наявності укладеного договору обов'язкового страхування цивільної відповідальності перед третіми особами;

- нерозвиненість довгострокового страхування життя, недержавного пенсійного забезпечення та відсутність правового регулювання діяльності страховиків у сфері обов'язкового медичного страхування. Частка страхування життя в Україні складає 0,5 відсотка від усіх страхових платежів. Крім цього, Законом України "Про недержавне пенсійне забезпечення" передбачена участь страхових компаній із страхування життя у системі недержавного пенсійного забезпечення, але правового регулювання такої діяльності до цього часу не забезпечено [1];

- високий обсяг страхових премій, що переказуються за кордон за договорами перестрахування;

- недостатнє регулювання страхового посередництва;

- невідповідність вітчизняного страхового законодавства вимогам міжнародного законодавства.

На нашу думку, подальший розвиток страхового ринку потребує розв'язання актуальних проблем, а саме:

- удосконалення законодавства та нормативних документів державних органів, які стосуються виплат страхового відшкодування, можливості страхування підприємствами власних працівників за рахунок витрат та неоподаткування коштів фізичних осіб, отриманих ними у вигляді

страхового платежу, який сплачується підприємством страховим компаніям; прийняття законів, які б сприяли інвестуванню страховиками вільних коштів у пріоритетні галузі економіки, запроваджували податкові пільги на такі інвестиційні операції та обов'язкове медичне страхування за участю страхових компаній тощо;

- прийняття системи фінансових показників страхових компаній, аналіз яких давав би можливість визначити майбутні фінансові проблеми страховиків, унеможлилював би порушення ними законодавства, проводив би поточний моніторинг фінансового ринку. Ситуація, яка на сьогодні склалася з аналізом фінансової звітності та термінами її оприлюднення, є неприпустимою;

- усунення нерозвиненості обов'язкового страхування, без чого не може активно розвиватися ринок добровільного страхування, обмеження конкуренції в деяких секторах ринку страхових послуг і на територіях, зокрема шляхом створення афілійованих і уповноважених страхових організацій;

- запобігання необґрунтованому впливу значних сум страхової премії за кордон через низький рівень капіталізації страхових організацій, невідповідні світовим стандартам вимоги до платоспроможності страхових організацій;

- усунення розбалансування страхового ринку (надходження платежів зі страхування життя є мізерними, у майновому страхуванні домінує страхування фінансових ризиків тощо), адже поповнення страхових портфельів досить часто відбувається не за рахунок розширення страхового ринку, а за рахунок перерозподілу клієнтів.

Література:

1. Про недержавне пенсійне забезпечення: Закон України від 2003р. // Відомості Верховної Ради України.-2003.-№47-48.-Ст.372.
2. Страховой рынок Украины в 2007 году. Страховой рейтинг "Иншуренс ТОП". - 2008. №1.-С. 35.
3. Страхування: Підручник/ Керівник авт. колективу і наук. ред. С.С. Осадець - Вид. 2-е, перероб. і доп. - К.: КНЕУ. - 2002. - С. 298.

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПОДАТКУ НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ В УКРАЇНІ

Сидоренко Юлія Миколаївна
студентка Національного університету ДПС України

Найпроблемнішим податком, запозиченим з досвіду зарубіжних країн, є податок на додану вартість. Сам факт його запровадження в

Україні можна вважати важливим кроком на шляху формування сучасної податкової системи, розбудови ринкової економіки, оскільки ПДВ вважається найдосконалішою сучасною формою непрямого оподаткування й відіграє важливу роль у системі державних фінансів більшості розвинутих країн та країн з перехідною економікою. Однак в Україні через наявність суттєвих проблем при справлянні ПДВ цей важливий податок призвів до відволікання оборотних коштів підприємств та неналежного виконання бюджетних надходжень [4,61].

Прогнозування та динаміка надходжень від податку на додану вартість залежить від механізму його адміністрування, який потребує перегляду та вдосконалення.

У процесі адміністрування ПДВ застосовуються різні схеми ухилення від його сплати та отримання незаконного права на відшкодування його з бюджету.

Для унеможливлення створення "фіктивних" підприємств та їх використання для ухилення від сплати ПДВ і його незаконного відшкодування слід, на нашу думку, удосконалити порядок реєстрації підприємств. Зокрема, пропонуємо ввести до законодавства норми щодо позбавлення права на збільшення податкового кредиту платників податку, які мають безпосередні господарські відносини з суб'єктом господарювання, діяльність якого у судовому порядку визнана фіктивною та припинена. На нашу думку, необхідно також: нормативно визначити поняття "фіктивний суб'єкт господарської діяльності", "фіктивне підприємництво"; надати правоохоронним та контролюючим органам права щодо здійснення контролю над державною реєстрацією суб'єктів підприємницької діяльності, зокрема щодо перевірки достовірності наданої інформації; передбачити норми про адміністративну і кримінальну відповідальність за подання для державної реєстрації документів, що містять недостовірні дані, за використання для реєстрації чужого паспорта, а також про притягнення за протиправні діяння до юридичної відповідальності осіб, які здійснили державну реєстрацію з порушенням законодавства; створити дані автоматизовані бази фіктивних фірм та загублених паспортів, які були б доступні для правоохоронних, контролюючих органів та суб'єктів підприємницької діяльності.

Аналіз законодавства переконує у потребі удосконалення норм Закону України від 4 квітня 1997 р. "Про податок на додану вартість", який містить численні правові колізії у сфері адміністрування ПДВ, а сам механізм його адміністрування є невиправдано складним, непрозорим та неефективним. Зокрема, його принциповими недоліками є наявність економічно невиправданих пільг з ПДВ та недосконалого механізму

контролю за їх застосуванням; складність систем податкового та бухгалтерського обліку, не уніфікованих між собою[1,113].

На нашу думку, потрібно:

1. Установити диференційовані ставки ПДВ. Введення диференційованої шкали ПДВ (зменшення ставок на товари поширеного попиту) давно вже стало актуальним завданням для України. Витрати на товари поширеного попиту складають значну частку в бюджеті малозабезпечених верств населення. Немає сумніву, що такий крок приведе до підвищення добробуту більшості членів суспільства.

2. Увести помісячне звітування платників ПДВ, що застосовують спрощену систему оподаткування, що призведе до стабільних надходжень до Державного бюджету.

3. Привести у відповідність до діючих законодавчих актів нормативні документи податкової служби, що позитивно вплине на взаємовідносини між платниками податків та органами податкової служби.

4. З метою збільшення надходжень податку на додану вартість та розширення кола платників податок за нульовою ставкою справляти щодо операцій із продажу товарів, що були вивезені за межі митних кордонів України тільки для товаровиробників, а операції з посередницької діяльності щодо експорту - оподатковувати за ставкою 20% [2, 32].

5. Аналіз динаміки пільг. Підвищенню фіскальної ефективності ПДВ сприятиме скорочення переліку операцій, звільнених від оподаткування, що розширить його податкову базу, компенсує втрати від зниження ставки, обмежить зловживання, забезпечить справедливіший розподіл податкового навантаження. [3].

Проте крапку в питаннях щодо ПДВ має поставити Податковий кодекс України. Не випадково особливу увагу потрібно приділити саме цьому важливому документу. Адже гармонізувати податкове законодавство, привести його у відповідність із європейськими стандартами - мета «економічної конституції» нашої держави.

Література:

1. Дмитренко Е. Удосконалення механізму адміністрування та відшкодування ПДВ// Вісник прокуратури .- 2007.- № 8.- с.109 – 113.
2. Карпінський Б, Залуцька Н. Податок на додану вартість як основа бюджетоутворення//Економіст .- 2007. - № 1. – С.30-33.
3. Корнус В.Г. Пільги з податку на додану вартість та нерівномірність податкового навантаження // Фінанси України. - 2004. - № 11. - С 20.
4. Сторожук О. Регулювання підприємницької діяльності через податковий механізм// Вісник податкової служби України.- 2006.- № 14 .- с. 58-61

ЗМІСТ

Частина I

Теорія та історія держави і права. Історія політичних і правових вчень. Філософія права

Зінченко Юлія Олегівна ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ РОЗВИТКУ ПРИНЦИПУ ПРОПОРЦІЙНОСТІ ЯК НЕОБХІДНОЇ СКЛАДОВОЇ ВЕРХОВЕНСТВА ПРАВА.....3

Міма Ірина Володимирівна ОКРЕМІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ РЕЛІГІЙНОЇ СИСТЕМА ЯК ПРАВОВОЇ КАТЕГОРІЇ.....6

Семеній Юлія Олександрівна МЕТОДИ ПРАВОВОЇ ІНТЕГРАЦІЇ.....10

Тімочко Олена Юріївна ПРОБЛЕМА СИСТЕМНОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ПРИНЦИПІВ НАУКОВОГО ПІЗНАННЯ У НАУЦІ ТЕОРІЇ ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА.....12

Конституційне право. Міжнародне право

Бик Тарас Ігорович ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПРАВ ІНДИВІДА У СУЧАСНОМУ МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ.....15

Бойко Юлія Вікторівна ПРОБЛЕМИ СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ.....17

Вавасова Катерина Вікторівна ІНТЕРПОЛ ЯК ОСНОВНА ІНСТИТУЦІЙНА СТРУКТУРА У БОРОТЬБІ ІЗ МІЖНАРОДНОЮ ОРГАНІЗОВАНОЮ ЗЛОЧИННІСТЮ.....21

Головко-Гавришева Оксана Ігорівна, Канагіна Любов Ігорівна ПРАВОВИЙ ЗМІСТ МЕТОДУ ВІДКРИТОЇ КООРДИНАЦІЇ ЯК ОСНОВИ УПРАВЛІННЯ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ.....22

Демченко Іван Сергійович СИСТЕМА ГАРАНТІЙ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ.....25

Іскров Костянтин Михайлович ДЕЯКІ НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ПРАВОСУДДЯ В УКРАЇНІ.....28

Ковальчук Наталія ПІДТРИМАННЯ ДЕРЖАВНОГО ОБВИНУВАЧЕННЯ В СУДІ ЯК ОДНА ІЗ ФУНКЦІЙ ПРОКУРАТУРИ УКРАЇНИ.....33

Фаль Леся УПОВНОВАЖЕНИЙ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ З ПРАВ ЛЮДИНИ ТА ВИРІШЕННІ КОНФЛІКТІВ МІЖ ОСОБОЮ ТА ОРГАНАМИ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ.....36

Фок Юлія ПРОБЛЕМА РЕАЛІЗАЦІЇ ІНСТИТУТУ СУДУ ПРИСЯЖНИХ В УКРАЇНІ.....40

Форитор Тереза Михайлівна КОНСТИТУЦІЙНИЙ СУД УКРАЇНИ: ПЕРЕВАГИ І НЕДОЛІКИ ЯК ОРГАНУ КОНСТИТУЦІЙНОЇ ЮРИСДИКЦІЇ.....42

Адміністративне право. Митне та податкове право

Зезека Наталія Олексіївна ПРАКТИКА ДІЯЛЬНОСТІ СЛУЖБ ЗАЙНЯТОСТІ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН.....48

Короєд Сергій Олександрович АПЕЛЯЦІЙНЕ ОСКАРЖЕННЯ ПОСТАНОВ СУДІВ У СПРАВАХ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ: ДОЦІЛЬНІСТЬ ЗАПРОВАДЖЕННЯ.....51

Лебедин Юрій Ільич ВСПОМОГАТЕЛЬНЫЕ ФУНКЦИИ ПОМОЩНИКОВ-КОНСУЛЬТАНТОВ НАРОДНОГО ДЕПУТАТА УКРАИНЫ.....55

Марчевський Сергій Валерійович АДМІНІСТРАТИВНЕ РОЗСЛІДУВАННЯ ЯК СТАДІЯ ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВАХ ПРО ДРІБНЕ ХУЛІГАНСТВО.....58

Меліхова Ольга Юріївна ДЕЯКІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ» В ЧИННОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ.....61

Павлівська Світлана Миколаївна ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ОНОВЛЕННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВАХ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВОПОРУШЕННЯ.....65

<i>Співак Марина Вікторівна</i> ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В ГАЛУЗІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я.....	67
<i>Ткаченко Олена Євгенівна</i> ЗАВДАННЯ ТА ОСНОВНІ НАПРЯМКИ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ БОРОТЬБИ З ЕКОНОМІЧНОЮ ЗЛОЧИННІСТЮ.....	71
<i>Чайко Василь Сергійович</i> ТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ НАГЛЯДУ В ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ (МІЛІЦІЇ) УКРАЇНИ.....	75

Екологічне право. Земельне право. Аграрне право

<i>Nastechko Kateryna</i> PROTECTION OF BIODIVERSITY IN UKRAINE.....	78
<i>Шимановська Олена Олександрівна</i> МОРАТОРІЙ ЗЕМЕЛЬ.....	82

Частина II

Кримінальне право. Кримінальний процес. Криміналістика. Кримінологія. Кримінально-виконавче право

<i>Атаманчук Володимир Миколайович</i> ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ТАКТИКИ ДОПИТУ ОСІБ ПІДОЗРЮВАНИХ, ОБВИНУВАЧУВАНИХ ТА ПІДСУДНИХ В СПРАВАХ ПРО ЗЛОЧИНИ У СФЕРІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ.....	3
<i>Базалицька Інна Володимирівна</i> ВЗАЄМОДІЯ СЛІДЧИХ ПРАВООХОРОННИХ ВІДОМСТВ У КРИМІНАЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ.....	4
<i>Буртовий Михайло Олексійович</i> ПІДСТАВИ ДЛЯ ВИЗНАННЯ ТА СВОЄЧАСНЕ ВИЗНАННЯ ОСОБИ ПОТЕРПІЛОЮ ВІД ЗЛОЧИНУ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ.....	6
<i>Вознюк Андрій Андрійович</i> ОЗНАКИ СПЕЦІАЛЬНИХ ВИДІВ ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ.....	9
<i>Демидова Євгенія Євгенівна</i> ПРОБЛЕМИ РОЗСЛІДУВАННЯ НЕЗАКОННОЇ ПРИВАТИЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОГО ТА КОМУНАЛЬНОГО МАЙНА.....	13

<i>Демидова Людмила Миколаївна</i> ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАХИСТУ МАЙНОВИХ ПРАВ: ПЕРСПЕКТИВИ ЗБЛИЖЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ТА ЄС.....	15
<i>Комарницька Оксана Богданівна</i> ОСОБЛИВИЙ ПОРЯДОК ПРИТЯГНЕННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ СУБ'ЄКТІВ ДО КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ТА ПОРУШЕННЯ ЩОДО НИХ КРИМІНАЛЬНОЇ СПРАВИ У ПРИВАТНОМУ ОБВИНУВАЧЕННІ.....	17
<i>Кузнецов Віталій Володимирович</i> ВИЗНАЧЕННЯ СУБ'ЄКТИВНОЇ СТОРОНИ ГРУПОВОГО ПОРУШЕННЯ ГРОМАДСЬКОГО ПОРЯДКУ.....	22
<i>Кузнецова Лариса Олександрівна</i> ВИЗНАЧЕННЯ КВАЛІФІКУЮЧИХ ОЗНАК ХУЛІГАНСТВА: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД НОРМОТВОРЕННЯ.....	24
<i>Луценко Юрій Васильович</i> ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ СУТНОСТІ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ.....	27
<i>Москаль Даниїл Петрович</i> ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ КВАЛІФІКУЮЧИХ ОЗНАК ЗЛОЧИНІВ, ПЕРЕДБАЧЕНИХ СТ.СТ. 152 ТА 153 КК УКРАЇНИ.....	29
<i>Плугатир Максим Віталійович</i> КОМП'ЮТЕРНА ІНФОРМАЦІЯ ЯК ПРЕДМЕТ ЗЛОЧИНІВ, ПЕРЕДБАЧЕНИХ СТАТТЯМИ 361-363 ¹ КК УКРАЇНИ.....	32
<i>Рудник Тетяна Вікторівна</i> ВІДПОВІДНІСТЬ НОРМ КРИМІНАЛЬНО- ВИКОНАВЧОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ МІЖНАРОДНИМ СТАНДАРТАМ З ПРАВ ЛЮДИНИ І ПОВОДЖЕННЯ ІЗ ЗАСУДЖЕНИМИ.....	35
<i>Тесельський П.І.</i> ОКРЕМІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ЩОДО ЗАПОБІЖНОГО ЗАХОДУ - ВЗЯТТЯ ПІД ВАРТУ.....	38
Цивільне та сімейне право. Цивільний процес. Комерційне право. Міжнародне приватне право	
<i>Вегерук Альона Миколаївна</i> ДОВІРА ЯК КЛЮЧОВИЙ ФАКТОР У ЗДІЙСНЕННІ СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ.....	41

<i>Овчаренко Антон Сергійович</i> ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ П.4 Ч.1 СТ.311 ЦПК.....	43
--	----

Господарське право. Господарський процес

<i>Бабак Ольга Анатоліївна</i> ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ ЗА ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИМ КОНТРАКТОМ.....	46
--	----

<i>Ілларіонов Олександр Юрійович</i> ЗАКОНОДАВСТВО УКРАЇНИ ПРО БЕЗПЕКУ ТА ТЕХНІЧНУ ЕКСПЛУАТАЦІЮ ВУГІЛЬНИХ ШАХТ: СТАН ТА СПІВВІДНОШЕННЯ З ЗАКОНОДАВСТВОМ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ.....	49
--	----

<i>Липницька Євгенія Олександрівна</i> ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ НАДАННЯ ПІЛЬГ ПІДПРИЄМСТВАМ З ІНОЗЕМНИМИ ІНВЕСТИЦІЯМИ.....	52
---	----

<i>Мащенко Ірина Василівна</i> ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВІ ВІДНОСИНИ, ЩО ОПОСЕРЕДКОВУЮТЬ ГОСПОДАРСЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ СТРУКТУРНИХ ПІДРОЗДІЛІВ ГОСПОДАРСЬКОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ.....	56
--	----

<i>Славова Наталія Олександрівна</i> РЕОРГАНІЗАЦІЯ КРЕДИТНИХ СПІЛОК.....	59
--	----

Трудове право та право соціального забезпечення

<i>Альошина Наталя Михайлівна</i> ПРАВОВИЙ СТАТУС СУБ'ЄКТІВ ТРУДОВОГО ПРАВА В УМОВАХ СУЧАСНОГО ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ УКРАЇНИ.....	62
---	----

Фінансове право. Банківське право

<i>Borovska N. V., Stotska N. Y.</i> NADZÓR PAŃSTWOWEJ KOMISJI PAPIERÓW WARTOŚCIOWYCH I RYNKU KAPITAŁOWEGO NAD UKRAINSKIM RYNKIEM KAPITAŁOWYM.....	64
--	----

<i>Олішевська Тетяна Валентинівна</i> ФІНАНСОВО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ.....	67
--	----

<i>Сидоренко Юлія Миколаївна</i> ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПОДАТКУ НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ В УКРАЇНІ.....	69
---	----

Підписано до друку 12.12.2008
Формат 60x84/16. Папір офсетний. Друк на дублікаторі.
Умов.-друк. арк. 4,5. Обл.-вид. Арк 4,95.
Тираж 300 прим.

Віддруковано ФО-П Шпак В.Б.
Свідоцтво про державну реєстрацію № 073743
СПП № 465644
Тел. 8 097 299 38 99, 8 063 300 86 72
E-mail: tooums@ukr.net

